KARYS

GRUODIS
Nr. 11 1955

KARYS

THE WARRIOR

magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except August by "KARYS", 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y. Subscription $5.00 per year. Single copy 50 cents. Entered as second-class matter at the Post Office Brooklyn, N. Y. OFFICE OF PUBLICATION: 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y.

*

Redaktorius **Zigmas Raulinaitis**

Redaktoriaus pavaduotojas **Stasys Butkus**

Kalbinę dalį redaguoja **Kazys Kepalas**

Dailiosios literatūros dalį redaguoja **Vincas Jonikas**

*

Atskirus skyrius redaguoja:

Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje,

Romas Kezys — Kariai ir Jaunimas,

Justinas Liaukus — Karinės žinios

*

Bendradarbiai

K. Ališauskas, J. Apyrubis, P. Alšėnas, A. Balčiūnas, B. Balčiūnas, G. Botyrius, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, Dr. K. Jurgėla, P. Jurgėla, V. Karečkaitė, J. Kiaunė, P. Labanauskas, J. Lanskoronskis, J. Lukas, P. Mačiulaitis, Marių Žuvėdra, kan. J. Meškauskas, S. Miglinas, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, T. Papartis, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, M. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Skardis, A. Sodaitis, A. Sperauskas, Dr. V. Sruogienė, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, O. Urbonas, kun. Dr. S. Valiušaitis, J. Vėgelis, V. Vilkutaitytė-Gedvilienė ,T. Žiūraitis, O. P.

*

Administratorius **Leonas Bileris**

*

Atstovai

Albinas Baranauskas, Kaiserslautern, Vokietija.
Balys Brazdžionis, Chicago, Ill.
Andrius Mart. Cieminis, Rochester. N. Y.
Petras Jaudegis, Omaha, Nebr.
Vytautas Kamantas, Cleveland, Ohio.
Morkus Šimkus, Baltimore, Md.
Kazys Trečiokas, Newark, N. J.

1955 M. GRUODIS, Nr. 11 (1316)

T U R I N Y S

P. Giedgaudas — Kodėl jis atėjo? 321
J. Žilvinas — Tautos atgimimo ir laisvės kūrėjas 323
A. Kasakaitis — Pietinės lietuvių kiltys 326
A. Žygmantas — Karo reiškinys gyvulių pasaulyje 328
V. Jonikas — Lai dzivo bralų tauta 333
J. Žalgiriūnas — Sutinkame raudonąjį marą 335
V. Jonikas — Žodžiai apie sielvartą 335
Atsišaukimas į šaulius 336
A. Varnas — Žiema Lietuvoje, paveikslas 337
H. Sienkievičius — Kryžiuočiai 338
K. Stalšans — Latvių laisvės kovos 341
A .Griauzdė — Peršovė vienas kitą 343
E. Šulaitis — Į kareiviškas dienas pažvelgus 344
Kariai ir jaunimas 346
Karinės žinios 347
Kuprinės pabiros 350

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Baltimore, Md.— K. Bradūnas,
Boston, Mass.— "Baltic Florists",
Brooklyn, N. Y.—"Laima"
Chicago, Ill.— J. Karvelis, P. Švelnis.
Cleveland, Ohio — V. Rocevičius,
Detroit, Mich.—"Neringa",
Grand Rapids, Mich.— J. Belinis.
Philadelphia, Pa.— A. Impulevičius,
Newark, N. J.— K. Trečiokas,
Rochester, N. Y.— P. Saladžius.
Waterbury, Conn.— V. Vaitkus.

KANADOJE:

Hamilton, Ont.— J. Pleinys,
St. Catharines, Ont.—J. Vyšniauskas,
Toronto, Ont.— V. Aušrotas, A. Kuolas, "Tėviškės Žiburių" Knygynas,
Verdun, Montreal, Que.—"Parish Library".

ANGLIJOJE:

K. Divainis, 85 Queens Dr., Nottingham.
D. Daunoraitė, 49 Thornton Ave., London, W. 4.
Santarvė, 46 Aberdare Gdns., London, N. W. 6, Gr. Britain.

AUSTRALIJOJE:

L. Bertašius, c/o L. K. Fondo Sp. Kioskas, 152 Watson St., N. Geelong, Vic.
N. Butkūnas, 9 Cowper St., St. Kilda, Vic.
V. Šalkūnas, 240 Lygon St., Carlton, N. 3, Vic.

VENEZUELOJE:

Dr. V. Mažeika, Apartado 369, Caracas, Venezuela, SA

VOKIETIJOJE:

Alb. Baranauskas, 2040 Labor Service Co., Kaiserslautern, Postfach 556

*

Įvairių autorių straipsniai, skelbiami KARYJE, nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

*

KARYS išleidžiamas 10 dienų prieš kiekvieno mėnesio pradžią. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

*

Leidžia Kario leidykla

*

Prenumerata JAV ir užsienyje:

Metams — $5.00, pusm. — $3.00, atsk. nr. — 50c. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

L. BILERIS, c/o KARYS,
680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N.Y.

Viršelyje: Ad. Varnas, Tylioji Naktis

KU biblioteka
093 00523495 2

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungt. Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 11 (1316) GRUODIS—DECEMBER 1955

VISIEMS KARIO RĖMĖJAMS, BENDRADARBIAMS IR SKAITYTOJAMS PLAČIAJAME PASAULYJE NUOŠIRDŽIUS KALĖDŲ SVEIKINIMUS IR GERIAUSIUS LINKĖJMUS 1956 METAMS SIUNČIA

K A R Y S

KODĖL JIS ATĖJO?

P. GIEDGAUDAS, O.F.M.

Nedaug kas pasaulyje tesikeičia, o jei keičiasi tai daugiau tik išoriniai. Tobulėja medžiaginis žmogaus gyvenimas, daro pažangą gamtos dėsnių pažinimas ir jų pritaikymas, bet pats žmogus nedaug tesikeičia, o pasaulį juk ir sudaro žmonės.

Didžiųjų cezarių laikais buvo žmonių su blogais ir gerais įpročiais, panašiai, kaip ir šiandien. Ypatingai dėl blogųjų nėra abejonės. Žmonės buvo "pilni visokios neteisybės, piktybės, paleistuvystės, godulystės, nedorumo, pilni pavydo, žmogžudystės, barnių, vyliaus, nelabumo..." (Rom. 1:29-30).

Buvo ir priešingai. Žinoma, gerųjų žmonių buvo mažiau, kurie bandė kovoti su blogiu. Tačiau net gerieji sunkiai teatskyrė, kas gera, kas bloga; nematė kur eiti, kur ir kaip surasti sau ramybę ir laimę.

Tiems, kurie buvo geri, kurie turėjo geros valios, pats Dievo Sūnus atėjo padėti. Pačią pirmąją Jo žemiškojo gyvenimo valandą paskelbė savo atėjimo į žmonių tarpą tikslą:

"Garbė Dievui aukštybėse, ir žemėje ramybė geros valios žmonėms." (Luko 2:13).

Nesunku suprasti, kad Dievo Sūnaus atėjimas į žemę suteikė Dievui daugiau garbės, kuri pasireiškė Jo gerumu ir meile. Mylėdamas žmogų daugiau, negu kurį nors kitą savo tvarinį ir žinodamas, ko žmogui labiausiai reikia, Dievas savo atėjimu davė jam pačią geriausią priemonę pasiekti savo laimei. Jis davė žmogui vadą, kurį sekant, žmogus tikrai gali jausti laimę ir ramybę. Dievas davė žmogui pavyzdį — modelį, į kurį jis turi padaryti save panašų, kad būtų tikrai laimingas.

Iš kitos pusės, blogiui niekuomet netrūko vadų, karalių, imperatorių, karių ir diplomatų, auklėtojų ir menininkų. Žmonės galėjo matyti juos savo pačių akimis ir girdėti savo ausimis. Blogio galinga iškalba sugebėjo pavergti žmonių mases ir apsvaiginti jas savo iškilmingumu.

Todėl ir gėrio skelbėjams reikėjo ko nors daugiau, negu pluošto taisyklių, kad ir pačių teisingiausių ir logiškiausių. Reikėjo daugiau negu praeities pranašų, aprašymų, daugiau net negu Dešimties Įsakymų. Reikėjo vado, gyvo vado, kurį žmogus galėtų matyti ir girdėti. Dievo Sūnus tapdamas žmogum ir užėmė šitą vado vietą.

Vado heroiškumas visais laikais pajėgdavo įkvėpti žmones atlikti didingus darbus. Žmonių giminės istorija ir yra ne kas kita, kaip vienų vadovavimas kitiems. Paprastas eilinis kareivis pajėgia pakelti sunkiausią vargą,

kančią ir mirtį, ir tai visai laisva savo valia, jeigu jo vadas jam rodosi herojus.

Tai yra didžiųjų žygių paslaptis. Milionai žmonių pažindami Kristų-žmogų, nenuslepiamai matė Jo galybę, Jo švelnumą, Jo stiprumą, Jo žavumą. Pagauti šios vizijos, jie staiga suvokė, kad šitas žmogus buvo kartu ir Dievas ir jų pačių vadas. Šio suvokimo įtakoj viskas pasidarė lengva, jokie vargai nepersunkūs. Dievas atrodė žmogui nebesvetimas, nebebuvo koks tolimas bauginąs griaustinis, o artimas globėjas, atnešąs taiką ir ramybę.

Kristus atnešė ramybę žemėj ne visiems, bet tik geros valios žmonėms — tiems, kurie stengiasi daryti tai, kas jiems atrodo gera ir teisinga, nežiūrint, ar tai jiems pasiseks, ar ne. Gera valia yra noras bandyti. Geros valios žmonės ima Kristaus mokslą ir pavyzdį kaipo modelį savo pačių gyvenimui.

Pastebime, kad geros valios žmonės iš tikrųjų turi vidujinę ramybę, kurios jokie pinigai negali nupirkti, nei sunkumai išblaškyti. Vidujinė ramybė yra tame, kad žmogus turi aiškius atsakymus į didžiuosius gyvenimo, mirties ir amžinybės klausimus.

Kristaus taika nepanaikina laikino nepasisekimo, ligų, netekimo tėvynės ir turtų, ir visų kitų gyvenimo blogumų. Ji tik atskleidžia galutinę tų dalykų prasmę, o toj prasmėj mes ir atrandame ramybę.

Su ramybe lengvai eina ir kantrumas, nes žinome, jog ir didžiausia pasaulio neteisybė bus atitaisyta Paskutiniame Teisme. Kryžius gali būti nešamas kantriai ir ramiai, kada suprantame, jog jis rodo kelią į atsikėlimą. Net mirtis gali būti sutikta ramiai, žinant, jog mirdami su Kristumi, su Juo ir atsikelsime.

Šiuose atsakymuose geros valios žmonės randa ramybę, kurią Kristaus angelai pažadėjo mums pirmųjų Kalėdų naktį.

Gentile Da Fabriano (1360 - 1427), Karalių pasveikinimas

TAUTOS ATGIMIMO IR LAISVĖS KŪRĖJAS

Didžiojo Aušrininko Dr. J. Šliūpo Mirties Vienuolikos Metų Sukakties Proga

J. ŽILVINAS

Naktis bežvaigždė ūkanoą vargo šalį globė
ir pavergtųjų skausmas aižė dangaus skliautą,
o Tu nešei krūtinėj broliams šviesų meilės lobį.
iš kapinynų budinai gyvenimui karalių tautą.

B. Rutkūnas

Sukako vienuolika metų, kai žvarbų lapkričio rytą kukliam svetimos žemės viešbučio kambary ramiai užgęso vienas iš paskutiniųjų aušrininkų, lietuvių tautos atgimimo žadintojų ir laisvės kūrėjų — Dr. Jonas Šliūpas.

Įvairus ir pilnas kovų, laimėjimų ir nepasisekimų, darbo ir laisvės siekimo Dr. J. Šliūpo gyvenimas kaip ekrane perbėga skaitant jo pageltusiuose rankraščio lapuose surašytą autobiografiją — "Trumputė epizodiška mano gyvenimo apybraiža." Verčiam lapą po lapo, o juose daktaro gana aiškia rašysena suminėti svarbiausieji jo gyvenimo įvykiai, besidarbuojant lietuvių tautos labui ir gerovei.

"Nors Tilžėje prof. Thomas tikino mane gimus šimtu metų per vėlai, kad lietuvių tauta begalėtų atgimti, man pačiam rodėsi, kad aš gimiau į patį laiką, ir aš pripažįstu, kad ūgterėjęs aš jaučiausi turįs jėgų ir narsos stoti kovon su tautos gniuždytojais ir smaugėjais", rašo Dr. J. Šliūpas savo autobiografijos rankraštyje.

O toji kova buvo didelė ir sunki, gi kovotojų tuomet, kai "Lietuva buvo skurdo, vargo ir nežinios šalis", buvo tiek maža, vos ant pirštų suskaityti. Lietuvos liaudis gyveno tamsoje, "jaunimas mažai buvo linkęs į kilnesnes vakaruškas ar dainavimą... Nebuvo kas paragintų pamylėti darbą ir padoresnį gyvenimą."

Išsimušęs į gimnaziją, J. Šliūpas dar labiau pajuto savo tautos sunkią dalią, iš vienos pusės persekiojo rusų caro valdžia, iš kitos gi — lenkų dvarininkai išnaudojo liaudį ir laikė ją lyg daiktine nuosavybe. Apie anas dienas J. Šliūpas rašo:

"Įkvėpimą kovoti įsigijau dar besimokindamas Mintaujoje (Jelguvoje), kur aš matydavau latvius turint savus laikraščius ir kasmet švenčiant tūlas giesmių ir tautiškas šventes. Aš svajodavau, kodėl lietuviams viskas draudžiama?" Ir lenkų jaunimo, besimokančio kartu su juo, patriotiškumas smigo J. Šliūpui į akis. Tuo metu jis įstojo į Tilžės "Lietuvių Raštų Draugystę", kuri skelbė lietuvių tautą jau mirštant ir todėl kėlė reikalą rinkti jos dvasinę produkciją: dainas, misles, pasakas, padavimus ir kt. J. Šliūpas apie savo tautą anaiptol buvo kitos nuomonės ir įsitikinęs, kad lietuvių tauta prisikels, tik reikia tautos žadintojų, tik reikia išsimokslinusių žmonių, tik reikia kovų ir darbo...

Lietuvos Kariuomenės šventė — Lapkričio 23-ji yra ir Lietuvių Sąjungos "RAMOVĖ" šventė. Šios dvigubos šventės proga Lietuvių Sąjungos "RAMOVĖS" Centro Valdyba sveikina visus Ramovėnus, Savanorius-Kūrėjus, Vyties Kryžiaus Kavalierius, Lietuvos Laisvės Kovų Invalidus, buvusius Lietuvos Kariuomenės karius, dabar išblaškytus po visus pasaulio kontinentus, visus lietuvius karius ,tarnavusius ir tebetarnaujančius Vakarų Galybių ginkluotosiose pajėgose. Taip pat sveikina atsikūrusią Lietuvos Šaulių Sąjungą Tremtyje ir Lietuvos Kunigaikštienės Birutės Draugiją, Ramovėnų uolią talkininkę.

Jau virš 12 metų kaip Lietuva ir kitos Rytų ir Vidurio Europos tautos neša sunkią komunistinės Rusijos okupaciją. Okupantas kiekvienais metais vis labiau įsitvirtina užimtuose kraštuose, pajungia savo kontrolėn naujus kraštus ir vergijos pančius be atvangos kiša likusioms laisvoms tautoms. Sovietai, keisdami savo politikos bei strategijos metodus pagal momento dvasią, pastaruoju metu, nuodija Vakariečių sąmonę "koegzistencijos" nuodais. Genevos konferencijos pirmūnų sukurta "taikos" dvasia ir iš jos besirutulioją veiksmai nieko gero pavergtiesiems nežada. Atrodo, kad pavergtųjų išsilaisvinimas ne artėja, bet tolsta. Taip manyti verčia matomos "taikos" dvasios pasėkos. Tačiau neįtikėtina, kad Vakarų demokratija kapituliuotų prieš nešančią vergiją komunizmo diktatūrą. Lemiamoji kova dar neprasidėjo. Kai ji prasidės — Vakarai ją laimės. Tada Lietuva ir kitos pavergtos tautos bus laisvos.

Šios dienos šventės proga visi lietuviai visuose pasaulio kampuose, pakilkime dvasioje, atnaujinkime savyje pareigos pajutimą savo kenčiančios tėvynės atžvilgiu, sustiprinkime savo ryžtą ir viltį tikėjimu, kad mūsų tauta išliks gyva ir susilauks laisvės.

P. PLECHAVIČIUS
Pirmininkas

A. REKLAITIS
Sekretorius

Gimnaziją baigia 1880 m. pavasarį su "kolegijos registratoriaus titulu", o tų pačių metų rudenį su 8 rubliais kišenėje išvyksta į Maskvą studijuoti. Kaip gimnazijoje, taip ir čia J. Šliūpas priverstas savo darbu užtikrinti sau gyvenimą. Maskvoje apsigyvenus inž. Petrui Vileišiui, susiriša su juo ir Jonu Spuduliu ir, prisitraukę 3 profesorius (Korsą, Fortunovą ir Millerį) nutaria įsteigti "Lietuvių Filologiškąją Draugiją", tačiau caro valdžia šios draugijos netvirtina. Su kitais lietuviais studentais įkuria savą draugiją, dažnai susieina pasikalbėti ir padiskutuoti įvairiais klausimais ir leidžia hektografuotą "Aušrą" kaip J. Šliūpas pažymi, "lavinimuisi tėviškoje kalboje".

Neilgai tačiau J. Šliūpas pabūva universitete. Jo veikla, drauge su kitų tautybių organizacijomis prieš rusiškąjį despotizmą buvo nepageidaujama to meto valdovams, ir 1882 m. J. Šliūpas gauna "pasportą" vykti į užsienį. Jis vyksta į Tilžę, aplanko čia "Lietuvių Raštų Draugystės" narius ir nukakęs į Klaipėdą, su "Lietuviškos Ceitungos" leidėju ir redaktoriumi M. Šernium tariasi dėl Didžiajai Lietuvai skirto laikraščio — būsimosios "Aušros" — steigimo. Tais metais jis dar grįžta į Petrapilio universitetą, čia įsteigia lingvistų būrelį, tačiau 1883 m. rusų valdžia J. Šliūpą ištremia į tėviškę.

Netrukus J. Šliūpas pasiekia Šveicariją, turi įvairių sumanymų, tačiau sunkių gyvenimo sąlygų verčiamas, rengiasi vykti į Čilę, kuri anuomet davė didelius žemės plotus kolonistams, ūkininkauti. Ir štai, kaip tik šiuo metu ateina iš Martyno Jankaus laiškas, kuriame rašoma, kad "Mikšas, pametęs Aušrą, kažkur dėl visokių intrigų pabėgęs, ir, kad jei aš neatvyksiu, tai neliks Aušros. Viską metinas, per Prahą, kur buvau sustojęs pas Dr. Basanavičių, aš nuvykau ne be kliūčių į Bitėnus ir dirbau su pasišventimu, iki oberprezidentas Šlikmanas man "slavofilui"(!) liepė išsikraustyti iš Rytų į Vakarų Prūsiją (1884 m. kovo mėn.). Man išvykus, žandarai šieno ir šiaudų nampusėse darė kratą, manęs dar vis ieškodami".

Atsidūręs Lietuvoje, J. Šliūpas jautėsi nesaugus, tačiau vis dėl to jis sukviečia Marijampolėje lietuvių inteligentų (P. Kriaučiūną, J. Jasulaitį, V. Staniškį, T. Žičkauską ir kt.) pasitarimą, paruošia platų memorandumą rusų valdžiai dėl spaudos draudimo atšaukimo ir pats jį, rizikuodamas gyvybe, įteikia rusų valdžios atstovams. Po šio žygio, gręsiant ištrėmimui į Sibirą, J. Šliūpas ir vėl priverstas išvykti į užsienius. 1885 m. "per Liepojų ir Palangą, po kelių avantiūrų ir pavojų," rašo Dr. J. Šliūpas. "galiaus aš nukakau į Hamburgą ir įsėdau į garlaivį... Taip tai ištrūkau iš rusų caro valdžios nagų, kuri, sako, — buvusi paskyrusi 20,000 rublių už mano galvelę... nors vėliau dar nekartą Lietuvoje, kaip rusų, taip ir vokiečių pusėje buvo kratos daromos, kada pikti liežuviai paskelbdavo, jog iš Amerikos grįžo Šliūpas".

Atvykęs Amerikon, kaip rašo Dr. K. Grinius, J. Šliūpas įsitikino, kad tenykščių lietuvių tarpe tautinis susipratimas yra labai menkas. Pats J. Šliūpas apie tai rašo: "Mano gyvenimo tikslas Amerikoje buvo štai koks: pažinkime savo tautos nupuolimo priežastis :iš kur kilo ekonominis vargas, dvasinė tamsybė, religiškos neapykantos bei apjakimas, ir galiaus politiškasai Lietuvos susmukimas ir nugrimzdimas. Na, ir rašiau daug, ne literato vardui, įsigyti ir ne polyhistoru būdamas, nors tokiu būti aplinkybės vertė, bet kad mano raštų skaitytojai labiau pamylėtų tėvynę, pažintų savo tautos praeiti ir išvengtų nemalonių klaidų besiirdami į nežinomąją ateitį."

Dr. Jonas Šliūpas su žmona Grasilda ir sūnum Vytautu 1936 m.

Pirmosios dienos J. Šliūpui Amerikoje buvo sunkios. Nemokėdamas jokio amato ir kalbos, jis dirbo vienoje farmoje, tačiau po mėnesio, supūslėjus abiem rankom ir ant plaštakų bei pirštų atsiradus sunkioms žaizdoms, jis grįžta į New Yorką. Čia susipažįsta su lenkiškos organizacijos spaustuvininku Miku Tvarausku, kuris jau 1879 m. leidęs "Lietuvišką Gazietą", ir su savo 95 dolerių kapitalu įsijungia į šios menkos įmonėlės darbą. Su Tvarausku pradeda leisti laikraštį "Unija", bet kilus nesutarimams, J. Šliūpas iš šios spaustuvėlės pasitraukia, neatgaudamas į ją įdėto savo kapitalo. Tačiau su vietos lietuvių parama jis įsteigia savo spaustuvę ir 1880 m. pradeda leisti "Lietuviškąjį Balsą", pats rinkdamas raides, rašydamas straipsnius, ir pats spausdindamas bei platindamas...

Kartu J. Šliūpas įsijungia ir į visuomeninį darbą. Jis organizuoja lietuviškas parapijas ir lietuviškas bažnyčias, norėdamas tuo būdu atskirti lietuvius nuo lenkų; J. Šliūpas kuria įvairias lietuvių draugijas ir jas jungia į sąjungas, tuo būdu vis labiau surišdamas tūkstančius lietuvių išeivių ir gaivindamas jų tautinę sąmonę bei susipratimą. Savo veikima J. Šliūpas išplečia tiek, kad joks svarbesnis įvykis neapsieina be jo dalyvavimo, be jo organizavimo.

1886 m. užsidarė "Aušra". Apie tai J. Šliūpas rašo: "Kada neliko 'Aušros', aš norėjau prisidėti prie jos atgaivinimo, bet mano skurdi padėtis pasipriešino."

Baigęs Marylando universitetą ir įgijęs medicinos gydytojo teises, jis sėkmingai vertėsi praktika. Kaip gydytojas, J. Šliūpas Amerikoje turėjo didelį pasisekimą ne tik vietose, kur gyvendavo, bet ir ten kur nuvykdavo su prakalbomis. Daugelį vargšų jis gydė veltui, ir per 26 praktikos Amerikoje metus, jo paslaugos vargšams apskaičiuojamos 18,000 dolerių. Drauge su vienu lenkų gydytoju jis įsteigė akušerių kursus lietuvėms, kuriuos baigė apie trisdešimt lietuvaičių.

Lietuvos Kariuomenės Šventės proga nuoširdžiai sveikiname Lietuvos Karius, Kovotojus - Savanorius, Laisvės Kovų Invalidus ir Šaulius, kovojančius priešo kankinamoje Tėvynėje, buainčius bei dirbančius kituose kraštuose prieš mūsų Tėvynės pavergėją ir viso laisvojo pasaulio priešą—komunizmą.

KUNIGAIKŠTIENĖS BIRUTĖS D-JOS CHICAGOS SK. VALDYBA

Pirmojo Pasaulinio Karo metu J. Šliūpas vyksta per Japoniją į Rusiją ir lietuviams pabėgėliams atveža pašalpų. Tuo metu latvius jis kalbina įkurti lietuvių — latvių respubliką, tačiau latviai jo minčiai nepritaria, ir J. Šliūpas vyksta į Švediją. Pažymėtina čia jo išleista knygelė "Šiaurės Tautų Sąjunga", kurioje jis svajoja apie Lietuvą susivienijusią su suomiais, švedais, estais, latviais ir kitais kaimynais.

1918 m. gale J. Šliūpas vyksta į Angliją (kelionės per Atlantą metu vos nenuskęsta jį vežęs garlaivis), įsikuria Londone ir veikia Amerikos lietuvių vardu kol iš Lietuvos atstovais atvyksta prof. Čepinskas ir Bizauskas. "Po to, rašo Dr. J. Šliūpas, Paryžių aplankęs ir iš ten veikiančio komiteto siųstas, St. Nazaire mūsų krašto ligoninėms bei šiaip visokių padargų pripirkęs iš Amerikos sandėlių už arti pusės milijono dolerių, aš atsidūriau Lietuvoje... Smetona man liepė važiuoti į Rygą ir ten būti Lietuvos atstovu. Rygoje pergyvenau latvių kovas su bermontininkais ir prieš Kalėdas 1919 m. per Krustpilę aš grįžau į Kauną. P. Natkevičius buvo mano adjutantas. Su juo mudu lankėvosi Tartu mieste pasimatyti su rusų atstovu žydu Joffe ir užmegsti su rusais santykius. Buvo sutarta komisijų suvažiavimą padaryti Illaukėje (Eglaitėje), 1920 m. sausio 4 d., bet užsienio reikalų ministeriui Voldemarui sovietų nekenčiant ir už nieką laikant, tas planas neįvyko, nors ir Čičerinas kelias telegramas mušo".

Vėliau dar kartą J. Šliūpas vyksta į Ameriką, renka ten aukas Lietuvos prekybiniam laivynui, o sugrįžęs į Lietuvą, dalyvauja ekonominiu organizacijų steigime, organizuoja prekybos ir pramonės įmones, svariai prisideda su savo per eilę metų uždirbtuoju kapitalu. Jis mokytojauja Biržų ir Šiaulių gimnazijose, vėliau Vytauto Didžiojo Universitete skaito medicinos istoriją. Už mokslinius darbus universitetas vėliau suteikia J. Šliūpui medicinos, istorijos ir teisių garbės daktaro titulus.

Beburmistraujantį Palangoje Dr. J. Šliūpą užtiko 1940 metų birželio įvykiai. Su kartėliu prisimena Dr. J. Šliūpas tas dienas: "...per visą laiką aš buvau susitaupęs iki 38,000 dolerių, kuriuos Lietuvon parsivežiau, manydamas tėvynėje ramiai nugyventi, baigsiąs savo senatvę. Bolševikai 1940 ir 1941 m. mane apgrobstė ir ubagu pavertė." Bolševikams atėjus vienas kitas pažįstamas man laiškuose rašė, jog mano ieškinys — civilinė metrikacija tapo įvykdyta ir, jog aš turįs patenkintas būti. Lengvapėdžiai! Kada tauta pateko vergijon, jiems atrodė civilinė metrikacija dideliu dalyku... Jog žlugo visi idealai, visos materialinės bei dvasinės gėrybės, žlugo ir tautos politinė nepriklausomybė. Per visą savo amžių aš skelbiau lietuvių patriotizmą, lietuvių kalbos atgijimą ir meilę, mokslo dvasios reikalingumą, etikos kilnumą ir pamatingumą valstybėje, talkininkavimą vienų kitiems, bendradarbiavimą, įstatymingumą, tvarką, laisvę... Bolševizmas viską sužlugdino, patrempė kojomis..."

Po bolševikų atvyksta vokiečiai, ir tada Dr J. Šliūpą matome Palangoje organizuojantį apsaugos vykdomąjį komitetą. Tūli asmenys įskundžia daktarą vokiečiams, esant žydus užtariančiu burmistru, ir vokiečiai jį suima, bet netrukus paleidžia. Vėl ateina žinomieji įvykiai, ir Dr. J. Šliūpas su šeima priverstas paliki tėvynę. Jis apsigyvena Vokietijos pietuose.

Ir tremtyje daktaras kruta, kaip ir visą savo amžių, kada jis, šalia medicinos gydytojo praktikos, rado laiko rašyti laikraščiams ir atskiras knygeles bei daryti vertimus iš svetimų kalbų. Be redaguotųjų "Unijos", "Lietuviškojo Balso", "Apšvietos", "Aušros", "Naujosios Gadynės", "Laisvosios Minties" ir kitų laikraščių, daktaras parašė visą eilę knygų įvairiomis temomis. Štai keletas: Abėcėla (parašė kartu su Egle — Liūda Malinauskaite, pirmąja savo žmona); Lietuvių Raštai ir Raštininkai; Patkulis; Aš ir Lietuva; Praeitis, dabartis ir ateitis lietuvių tautos; Lietuvių Tauta (2 tomai); Šlėktos Viešpatavimas Lietuvoje (prie šio pridėta ir Čatskio Lietuvos Statuto vertimas); Lietuviai Mažojoje Azijoje; Senovės ir Viduramžių Medicinos Istorija; Šis tas iš pasaulinės prekybos Istorijos; Jaunatvė; Ryžkimės Sveiki Būti; Lietuvių, latvių bei prūsų arba baltų ir jų prosenių mythologija; Juozas Zauka ir kun. A. Šliūpavičius. Ir kitų savo kūrinių, kurių buvo virš penkiasdešimt, kaip rašo Dr. J. Šliūpas ir pats neatsimena. Jis yra rašęs ir svetimomis kalbomis. Yra likę ir rankraščių.

Tremtyje daktaras rašo: "O mes, visa šeima, esame patrijotiškai nusistatę ir po visų negerovių laukiame Lietuvą, lyg Phoenixą, atgimstant iš pelenų, gražesnę, doresnę, darnesnę, negu buvo iki šioliai, o ir su žymesne savigarbe. Lietuvai, senai lietuvių tautai, pritinka užimti garbingą vietą tautų symfoniškame orkestre".

Dr. J. Šliūpą jau slėgė sunki amžiaus našta, ir vėliau jis rašo: "Nuo tūlo laiko aš nesveikuoju: kaulai surambėjo, atmintis ir regėjimas sumažėjo... Nestebėtina, kad dažnai mirties mintis švaistosi po smegenis. Mirtis man baimės nedaro; tik rūpi... kas bus su mūsų tėvyne. Tačiau šiandien tai ne 1883 m.: anuomet inteligentus ant pirštų suskaitydavome, o dabar jų jau tūkstančių tūkstančiai. Yra kas tautos reikalais rūpinasi. Taip pat ir mano liekančiais raštais gal kas nors pasiindomaus ir atitinkamai suvartos."

1944 m. lapkričio mėn. jis vyksta į Berlyną, kur eterio bangomis žada tarti savo tiesų žodį užjūrio lietuviams, bet nespėja... Lapkričio 6 d. ryte atgula amžinajam miegui. Berlyne, Wilmersdorfo krematoriumo koplyčioje, dalyvaujant gausiam lietuvių tremtinių būriui, įvyko kremacijos iškilmės, gedulingos giesmės ir muzika bei mūsų visuomenininkų kalbos.

Baigsime daktaro žodžiais: "Ką aš sugebėjau savo audringame gyvenime padaryti, tai aš padariau. Būdamas ilgą laiką pats vargo pele, vis taip šokau, kaip mokėjau ir galėjau — ne savo naudos trokšdamas".

PIETINĖS LIETUVIŲ KILTYS IR JŲ ŽEMĖS

ANT. KASAKAITIS

Apie vieną lietuvių kiltį — jotvingus — čia ir noriu papasakoti, surinkęs papildomas žinias net iš nedraugų literatūros. Jotvingai, kaip juos lenkai jadzwingowie, jacwiz, jotwa, jatwiagi vadina, nuo senų laikų gyveno Būgo — Pripetės upyne, yra niekas kitas kaip lietuvių tautos pašalys, savo žūtbūtinėmis kovomis su slavais dengęs centrinę Nemuno — Dauguvos tautą. Herodotas (425 m. prieš Kr.) juos vadina neurais (niaurais), o Ptolemejus (300 metų vėliau) — galijonais. Kai kurie lenkų mokslininkai, juos skiria prie slavų, Josef Kostrzewski "Kultūra prapolska" neurų kilmė yra visai neaiški, A. Osendowski nuomone neurų — galijonų kilmė gal būt suomiška ,latvių kalbininko P. Šmito tvirtinimu jie skiriami prie baltų (aisčių) genčių. Mūsų nuomonė sutinka su latvio, nes žodžiai "niaurus" ir "galijonas" aiškėja tik lietuvių kalbos šviesoje ,jie nieko bendro su suomiškumu negali turėti.

Kad prie Būgo bei Narvės upių kitados gyventa ne slavų, bet lietuvių kilčių, žinome kai ką ir iš istorijos, iš lietuvių kivirčų su lenkais bei mozūrais dėl žemių. Mindaugas, Traidenis ir Vytenis, remdami su vokiečių Ordinu kovojančias lietuvių gimines, kaip tik labai rūpinosi ginti ir Voluinės grobiamas tautos žemes, toks Drohičinas dar buvo Mindaugo Lietuvos teritorijoje.

Daug šviesos baltiškiems klausimams įneša lenkai, besiginčydami su vokiečiais dėl savo žemių. Taip lenkų proistorikas, tas pats Kostrzewski įrodinėja slavus nuo amžių gyvenus Odros (Oderio) ir Vyslos paupiuose, o kitas, prof. Tarnowski slavų lopšį suranda tarp Senos ir Dienupės (Dniepro). Kitas jų profesorius Josef Kisilewski, dar prieš antrąjį karą ,norėdamas suduoti smūgį vokiečių erezijoms, skelbiančioms germanus gyvenus ligi Būgo upės, rašo savo knygoje "Ziemia gromadzi pochi", paremtoje archeologijos duomenimis ,kad jau geležies amžiuje Vyslos upynas su Silezija buvęs apgyventas ne germanų, bet... baltų! Visa tai mums, lietuviams, įdomu.

Geriausias prie archeologijos įrodomasis priedas yra lietuvių kalba — jos būta plačios ir įtakingos senovėje. Daugybė to krašto vietovardžių kalba lietuviškai: Vysla — vislus, plėtrus, jos kairysis intakas Pilica su Piliava miestu — pilti, pilis, toje pat pusėje upė Varta — vartai ir kt. Dešiniajame Vyslos krante, buvusioje Ordino žemėje randame upę Pasargę — pasergėti, sargas, vietoves Pupiai, Tolaukis, Tolkimyčiai, Vūsiai, Lanka, Balga, Piliava, Kolno — kalnas, net Elbingas anksčiau Trūsas yra buvęs, upė Būgas — baugus, pabūgti ir daugybė kitų pavadinimų, randamų abipus Vyslos, pagal prasmę išaiškinami lietuviškai.

Remdamasis tais vietų pavadinimais galiu tvirtinti, kad kraštai Vyslos žemupyje iki Būgo, Lietuvos Brastos — brasta žemaičiuose reiškia perbrendamą upės vietą — Pripetės paupyje su Pinsko miestu, lietuviškai pinti, pins pynė, reiškiančiu tos vietos upių susipynimą, ir vėlesniais laikais yra buvę lietuvių gyvenami. Viena iš geriausiai man pažįstamų to krašto vietų yra prie Būgo upės, buv. Lomžos gubernijoje, netoli nuo Gardino gub. sienos Nūro miestelis, buvęs isotriniais laikais Nūro žemės sostinė. Jo priemiestis dar ir dabar yra lenkų "Piliški" vadinamas. Vietos žmonės pasakoja, kad žiloje senovėje čia buvusi tvirtovė, jų vadinama "grodek olszynovy" (aksninė pilaitė), nors žodžio "piliški" prasmės nebesuvokia. Tame Nūro miestelyje aš esu buvęs septynioliką metų mokytoju ir, suprantama, mane lietuvį, to miestelio ir jo priemiesčio pavadinimas lenkų gyvenamame krašte didžiai domino.

Nūro vardą sieti su neuru genties pavadinimu mane įdrąsina samprotavimai, kad slavai savo kalboje neturi dvibalsio "au", jį paverčia atitinkamuose žodžiuose balsiu "u". Taip mūsų tauras, lenkų — "tur", kiaunė — "kuna", ausis — "ucho", sausas — "suchy", latvių Bauskės miestas — "Busk" ir kt. Taip ir neuras (niauras) galėjo virsti Nūru.

Be Nūro ir Piliškių užtinkame ir kitų lietuviškų vietovių. Kokia 20 km į vakarus nuo Nūro, prie Būgo, yra miestelis ir Vilniaus — Varšuvos geležinkelio stotis "Malkinij", kitų net "Malkinia" vadinama. Toliau nuo Nūro į šiaurę iki pat prūsų yra šie miestai: Zambrow, Lomža, Kolno, prie Labnos upelio, kurių pavadinimų nė patys lenkai nelaiko slaviškais. Kitoje Būgo pusėje, 10—12 km į pietvakarius nuo Nūro, randame miestelį "Sterdinj", kurio pavadinimą kildinu iš lietuviško žodžio "skerdynė". Tai leidžia tvirtinti netoli miestelio esantieji jotvingų kapai, "cmentarzysko jotwingow". Ties ta vieta lenkai, veržDamiesi į jotvingų žemę buvo smarkiai su jais susikovę — įvyko skerdynės. Vardas Piliški rodo, kad tą pilį buvo pastatę ne lenkai, o jotvingai — lietuviai prieš besibraunančius slavus. Atsitinka rasti tarp ūkininkų ir neslaviškų pavardžių: pav. Terlikowski, Stec, Jagello, Pilišek, Butny, Gutry ir kt., net anksčiau minėtų istorikų pavardės Tarnowski — tarnas, Kisilewski — kisielius, skamba įtartinai lietuviškai. Teko nugirsti iš seno, neraštingo miestelėno ir tokių žodžių: "oiczvara ,apart, palei", vartojamų ta pačia lietuviška prasme. Prie Būgo upės yra ir daugiau lietuviškų vietovių bei pilių. Prie Narvos upės yra išlikę piliakalniai: netoli nuo Lomžos Viznos miestelis su sena pilimi, minima jau 1170 m., toliau į rytus Tikocino miestelis su piliakalniu. Gardino ir Balstogės apylinkėse yra taipgi senų kapinynų, kuriuos Jozef Kostrzewski vadina jotvingų kapais. Yra žinomi jotvingų kapai ir palei Liubliną apie Krivės kaimą ir Lopeniką, — aisčių dar toliau į pietus gyventa, iš kur juos išstūmė vengrų išjudinti slavai istorijos bėgyje. Vengrai 907 m. ties Presburgu nugalėjo čekus sužlugdydami Didžiąją Moravų valstybę, įsikūrusią kovai su svetimaisiais ateiviais. Slavai, pastūmėti vengrų, vėliau germanų, ėmė spausti aisčius, pirmiausia jotvingus, juos išstumdami iš derlingų Liublino žemių, suvarė į Priepetės upyną — Pinsko pelkes.

Sistemingus jotvingų žemės užkariavimus pradėjo lenkų kunigaikštis Kazimieras Teisingasis. Pasak lenkų istorikus ,tasai kunigaikštis laimėjęs kovą su jotvingais 1194 m. Kitas jų kunigaikštis Boleslovas Gėdingasis sudavė jotvingams smūgį 1264 m. Dėl to pablogėjo santykiai tarp lenkų ir Mindaugo. Lenkų karalius Lekšas Juodasis, plėšdamas Lenkijos sienas buvo susikirtęs su jotvingais ir juos nugalėjęs ties Lopeniko kaimu, tarp Cholmo ir Krasnistavo (Liublino žemėje) 1282 m. Iš abiejų pusių krito daug karžygių, nes kaip lietuviai, — jotvingai kovėsi narsiai ir atkakliai. Tai liudija ištisa kurhanų — kapų grandinė aplink Lopeniką ir Krivės kaimą. Tuose kapuose ilsisi jotvingų kūnai ir jų vardas. Po to lenkai ėmė intensyviai kolonizuoti jų tėviškę ir dėl jos varžytis su Haličo rusais.

Po tų pralaimėjimų jotvingai nustojo būti pertvara tarp lenkų ir centrinės lietuvių tautos, išnyko istorijoje ir jų vardas. Nuo to laiko kovas su lenkais ima tęsti jau tik lietuviai. Mano supratimu, mūsų rašytojai turėtų labiau susidomėti tąja karžygiška tauta, per ilgus amžius dengusia mus nuo nuožmių priešų. Pasak lenkų kronikininkus, paskutinė jotvingų sostinė buvusi Drohičinas, prie Būgo ir paskutinis jų vadas — Kūnatas.

Lenkai su mozūrais nukariautas lietuvių žemes pasistengė kolonizuoti pirmiausia paskutinių kovų kariais, suteikdami jiems šlėktybę ir naują sritį pa-

Lietuviai vedasi belaisvį.
Paveikslas iš senos gudiškos maldaknygės.

Lietuvos kariai 10 amžiuje.
Iš lenkiškų šaltinių.

IX ir X amžiaus baltų pilaitė

KARO REIŠKINYS GYVULIŲ PASAULYJE

A. ŽYGMANTAS

(Pabaiga)

Kovos dėl nepriklausomumo

Karingas elgesys, kylantis bet kuriame organizme dėl įsikišimo ar suardytos kokios nors jo veiklos yra laisvės ir nepriklausomumo geidimo pagrindas ir yra daugiau būdingas žmogui ir žmonių bendruomenei. Tokios rūšies kovos retos gyvulių tarpe; vergės skruzdės gal ir nemėgsta savo amato, tačiau jos revoliucijų nekelia...

Žmogaus istorijoj karai dėl nepriklausomybės vaidina svarbų vaidmenį, tačiau jiems kilti, atrodo, reikalinga socialinės priespaudos kolektyvi atmintis ir ateities galimumų kolektyvus įsivaizdavimas, ko gyvulių bendruomenėje dažnai nepasitaiko.

Išvados

Atskirų gyvulių tarpe karingas elgesys paprastai aiškinamas maisto geidimu, jei gyvuliai yra skirtingų rūšių; lyties, teritorijos, vyravimo ir veiklumo geidimas, kai gyvuliai yra tos pat rūšies.

Visi gyvuliai turi priemonių savisaugai, tačiau pabėgimas yra dažniau vartojamas kaip kovos veiksmas prieš puoliką. Gyviai su augštos organizacijos bendruomenėmis, kaip bitės ir skruzdės, pirmoj eilėj kariauja socialinio siekimo verčiami. Bendruomenė, kaip tokia, imasi agresijos verčiama maisto ar teritorijos trūkumo ir, kai kuriais atvejais, migracijos ar parazitinio vyravimo noro apimta. Tokios bendruomenės taip pat dažnai turi specialius narius ar kastas, kurios jas gina nuo užpuoliko. Reikalas gintis suvaidino svarbų vaidmenį gyvulių telkiniams ir bendruomenėms išsivystant.

Gyvulių biologiniai stovinčių arčiausiai žmogaus karingo elgesio pagrinde dažniausiai glūdi vyravimo siekimas, nors, tokiuose įvykiuose žymų vaidmenį dažnai vaidina veiklos ir lytiniai geidimai. Sugautų didžiųjų ir kitų beždžionių ir mažų vaikų grupinio elgesio smulkios studijos rodo, kad kovas — peštynes iššaukiančios aplinkybės yra tos pačios. Agresyvus elgesys paprastai kyla varžantis dėl kokio nors pašalinio daikto, svetimam asmeniui įsiveržus į grupę, arba sukliudžius kokią nors veiklą.[1]

Augštesnės rūšies bendruomeninių vabzdžių tarpe yra labai lengvai sukeliama baimė, kuri pasireiškia įvairiai, nuo niekingo bailumo ir "apsimetimo negyvu", kaip kad pasitaiko mažų ir silpnų gyvių tarpe, iki panikos dažnai kylančios gausių bendruomenių tarpe. Biologiniu atžvilgiu tas yra labai reikšminga, nes tie vabzdžiai ir jų bejėgiai perai yra sėslūs, pririšti prie tam tikrų aplinkybių ir išstatyti nenumatytiems priešų puolimams, potvyniams ar dideliems temperatūros pakitimams. Iš to kilo ne tik labai sudėtingi jų lizdai ir įtvirtinimai, bet išsivystė stiprios žiaunos, kieti kaušai, dvokiančios sekrecijos ir nuodingi gyliai. Pradžioje gynybos reikalais rūpindavosi darbininkų kasta, kaip priedine pareiga, tačiau vėliau skruzdžių ir termitų tarpe išsivystė specialios karių kastos. Vėliau, lygiai kaip ir žmonės, taip ir vapsvos, bitės ir skruzdės atrado, jog geriausias metodas gintis yra pulti savo priešus, kol dar jie neužpuolė jų lizdų. Nuo čia aišku, buvo tik vienas žingsnis į plėšrius žygius ir ekspedicijas ir pagaliau, į agresyvaus karo išsivystymą.[5]

GYVULIŲ KARO FUNKCIJA

50 milionų metų prieš žmogaus atsiradimą žemėje, Oligoceno eroje, skruzdės ir termitai jau gyveno labai sudėtingomis bendruomenėmis. W. M.

---

vadindami Podlėse — Pagirys, nes į rytus nuo to krašto, tuomet būta didelių miškų. Baltvidžio giria yra tik menkas to masyvo likutis. Dabar tame Pagiryje yra dar daugybė tų smulkių, pilkrudinių šlėktų — bajorėlių. Tai tamsus, "fanabernas" elementas. 1897 m. dalyvaudamas gyventojų surašinėjime, buvau užėjęs vieną kaimą Kramkovo — Lipske vienų tik tokių šlėktų gyvenamą; nė vienas (sic!) jų nemokėjo rašyti. Tai mūsų jotvingų nukariautojų palikuonys. Tų šlėktinių kaimų ypatybė, tai dvilypiai pavadinimai. Nūro valsčiuje yra tokie jų vardai: Kramkovo — Lipske, Zebry — Lackowiec, Tymianki — Vachnie, Tymianki Buče, Oltarze — Golače ir kiti. Jų daug ir kitur, ypač aplink Zambrova (žambris) pav. Gardlino — Damb, Sasiny — Letovnica, Klimaše — Jablon, Pruszki — Jablon. Galima spėti, kad tų pavadinimų viena dalis reiškia seną kaimo vardą, o kita jo nukariautojo pavardę ar karo vėliavos ženklą.

Tie pilkrudiniai šlėktos, kaip seniau, taip ir dabar, braunasi vis toliau į baltų — aisčių žemes, savo nusususia ponyste, kaip nuodu, pūdydami lietuvio sveiką dvasią, sudarydami tautai sunkių problemų. Daugelis jų, apsimetę "patrijotais", lietuvių herojiniais vardais pasikrikštiję, braunasi į jautriausias lietuvių pozicijas, politiką švietimą bei religiją, kad skaldytų tautos vienybę, slopintų budrumą, maitintų nevėkšliškomis idėjomis ir laikytų tautą po slavišku antspalviu koilgiausiai. Žmonės, kurie turi lietuvišką savigarbą ir moka į tautos reikalus įsijausti, turėtų gerai apsižvalgyti, kas sėdi greta jų, kuo domisi ir ką veikia. Matome daug nesižvalgę, kad kažkas jau nutautino literatūrą, kažkas premijuoja konkursinį šlamštą, kažkas iš lietuviškos karo dainos daro polskas lopšines, o lietuviai tyli ir pinigus moka. Juk tai slopina tautišką dvasią. Kieno tai darbas? Gi pilkrudinių šlėktų, išskerdusių jotvingus, užgrobusių tris ketvirčius Lietuvos, priveisusių kraštą inteligentų su baltomis kelnėmis, tų "balto darbo" ideologų, nebesugebančių įsisiūti ištrūkusios sagos į nuosavus marškinius. O tačiau dar nėra vėlu mums tautiškai atsigauti ir sustiprėti tiek, kad mes kam nors savo sąlygas galėtumėm padiktuoti, ne kiti mums, kaip lig šiol buvo įpratę.

Wheelerio tyrinėjimai parodė, jog Baltijos gintare išlikę skruzdės iš žemesniojo Oligoceno laikotarpio struktūriniu ir kastų atžvilgiu nedaug kuo skyrėsi nuo šių laikų skruzdžių (Social Life Among the Insects, 1923 m. New Yorke). Šitų vabzdžių bendruomenės turėjo apsčiai laiko specializuotis ir sukurti socialinės lygsvaros būdus, kai kuriais atžvilgiais augštesnius už žmonių bendruomenių sukurtus. Jei priimti, kad skirtingos organinės formos vienodose sąlygose būdamos yra linkę išvystyti elgesį ir socialinį prisitaikymą, einantį į vieną tam tikrą tikslą, tada vien tik iš vabzdžių viena nuo kitos nepriklausomai sukurtų 24 bendruomenės formų galima spėti koki galimumai žmonių bendruomenėms slypi ateities geologiniuose amžiuose.

Du savo struktūra ir genetika labai skirtingi vabzdžiai, skruzdė — liūtas ir skruzdė — kirminas, turi išvystę nepaprastai panašų elgesio būdą. Jie abu stato spąstus ir besiartinančiai aukai į veidą meta smėlį. Taip pat daug panašumo savo elgesio būde turi dviejų skirtingų rūšių vabzdžiai — skruzdės ir termitai.

Pagal Darvino hipotezę, nežiūrint kas sukeltų kokio ypatingo elgesio atsiradimą, toks elgesys kaip ir struktūra išlieka tik todėl, kad jis funkcionuoja, padeda tai rūšiai išlikti gyvai. Jei gyvulių karas iš viso turi kokią funkciją, tai ji yra surišta su rase. Karo ryšys su individu, bendruomenine organizacija ar biologine bendruomene yra tik tiek funkcionalus, kiek jis padeda rasei išlaikydamas paminėtus vienetus. Šito fakto dėka karingas elgesys tarp tos pat rūšies gyvulių retai kada būna mirtinas. Bendrai paėmus, karas tos pat rūšies tarpe atlieka lygaus tos pat rūšies gyvių paskirstymo duotame plote funkciją ir nevirsta žudynėmis. Šito pobūdžio karingas elgesys yra ypač išsivystęs tokių gyvulių tarpe, kurie nėra tiek sunkiai ginkluoti, kad jų susidūrimai būtų mirtini, pav., pauščiai, žuvys ir žolėdžiai. Jei toki sunkių ginklų savininkai kaip liūtai ir tigrai būtų įpratę vienas su kitu kovoti, jie vienas kitą dažniausiai nužudytų ir jų rūšys nuo to nukentėtų. Paukščiai giesmininkai dažnai kovoja vienas su kitu, net būriais, tačiau be žymių rezultatų. Stipresni nuveja silpnesnius ir užima patogesnes vietas lizdams ir perėjimui.

Noras kovoti gali būti išauginamas ir dirbtiniu būdu. Kovojantieji gaidžiai specialiai išauginami, ir jie kaunasi norom iki mirties.

Bitės puola neprašytą svečią ir bendrom jėgom išmeta lauk iš avilio

Skruzdės—liūto spąstai smėlyje

Bendrai galima pasakyti, kad mirtingumas kilęs iš gyvulių karingo elgesio krinta didėjant kovotojų giminystei. Tuo atžvilgiu yra visai kitaip žmonių karuose, kurie yra visuomet tarp tos pačios rūšies padarų ir dažnai būna žiauresni, jei vyksta tarp tos pačios rasės žmonių.

Skirtingų rūšių skruzdės kovoja aršiau tarpusavyje kaip tos pat rūšies tik skirtingų lizdų. Tačiau ir skirtingų rūšių jaunos skruzdės gali būti įpratinamos gyventi kolonijoje taikingai.[1]

Didelio masto ir mirtina kova gyvulių tarpe vyksta tik tada, kai viena rūšis naudoja kitą rūšį maistui, bet tada rūšys būna genetiškai labai skirtingos ir toks karas yra daugiau panašus į medžioklę, kaip į tikrą karą. Skruzdžių ir žmonių bendruomenės besivystydamos išgyveno medžioklės, gyvulininkystės ir žemdirbystės laikotarpius. Paskutinysis, žemdirbystės laikotarpis, kai gyvių rūšys sumažino savo priklausomybę nuo kitų gyvių naikinimo, pasirodė turįs didžiausios išlikimo vertės.[1]

Jei kas klaustų, kuri iš dviejų tautų turi galimumų ilgiau išlikti, ar ta kuri yra labai arogantiška ir agresyvi ar ta kuri yra kantri ir ištverminga; instinktyvus atsakymas, atrodo, kryptų pirmosios labui. Tačiau žmonių istorija, o taip pat ir mikrobų, rodo priešingai. Visos agresyviai karingos tautos, kaip ir ypatingai pikti mikrobai, staiga biauriai išgarsėja, anksčiau ar vėliau perdega ir dingsta, kaip spragstanti žvaigždė dangaus skliauste — sužybčioja ir užgęsta.

Biologija patiekia vieną didelę taisyklę: nebūk parazitas, bet nebūk ir jo laikytojas — šeimininkas (Wheeler). Biologinė moralė, gamtinių bausmių palaikoma, skelbia, kad bendradarbiavimas ir simbiozis (nekenksmingas sugyvenimas) yra geras dalykas, o plėšrumas ir parazitizmas yra blogas.[1]

Bendruomeninių vabzdžių tarpe, kai kurių jų narių karingumas turi funkciją išlaikyti bendruomenę, taip kaip ir žmonių tarpe; gyvulių tarpe, iš viso, kovos įprotis nors ir kintantis tarp individų savo intensyvumu, tačiau yra būdingas visoms jų rūšims ir jis turi būti stebimas ne iš kultūros ar bendruomenės, bet iš visos rasės ir rūšies taško. Mirtinos kovos tos pat rūšies gyvulių tarpe, būtų labai nenaudingos rūšiai ir gamtinės atrankos būdu būtų tuoj panaikinamos. Dėl tos priežasties jos yra retai mirtinos ir tuo griežtai skiriasi nuo žmonių karų.

TECHNIKA

Kariavimo technika yra menas paruošti karinius įrankius, tikslu mažiausiais nuostoliais nugalėti visus galimus priešus ir turimą karinį įrankį veiksmingai derinant panaudoti prieš esamą priešą.[1]

Termitų pilys Afrikoje

Kariniu įrankiu galima laikyti gyvulių ar jų grupės priemones, vartojamas sunaikinti ar jėga kontroliuoti panašius gyvulius ar jų grupes, arba gintis nuo tokio sunaikinimo ar kontrolės. Žmonės nelaiko kariniais įrankiais tų, kurie yra vartojami skersti gyvulius maistui ar žudyti juos medžioklėje. Tik įrankiai vartojami sunaikinti ar kontroliuoti kitus žmones kovos būdu yra laikomi kariniais. Gyvulių kariniai įrankiai yra suprantami platesne prasme.[1] Kuo gyvuliai, kurie kovoja tarpusavyje, stovi arčiau vienas kito genetiškai ir savo bendra išvaizda, tuo tiksliau yra jų vartojamus kovos įrankius skirti prie karinių.

Karinio įrankio veiksmingumas pareina nuo bendros padėties, priešo ir vietos pobūdžio, ginamųjų ir puolamųjų elementų derinimo. Smogiamoji galia, judrumas, apsauga ir tūrėjimo galia, atrodo, būtų karinio įrankio pagrindinės savybės.

Atskirų gyvulių kariavimo technika

S m o g i a m o j i g a l i a yra sugebėjimas paraližuoti, sužeisti ar nužudyti priešą, nežiūrint atstumo ir priešo apsaugos šarvų. Smūgio galia pasireiškia nasrų, ilčių, nagų, nuodingų dantų, spyglių, smarvės, šuolio ar letenų panaudojime. Beždžionės bekovodamos kartais svaido akmenis.

Kai smogiamoji galia atskirame gyvyje yra labai išvystyta, kaip plėšriuose žvėryse, nuodinguose šliužuose, vapsvose, bitėse, šeškuose ir kituose, tada ji normaliai vartojama tik puolant silpnesnes ir labai skirtingas rūšis, arba ginantis. Tarprūšinis kariavimo elgesys tokiais ginklais yra retas.

Kiek žinoma, iš didžiųjų beždžionių vieni babūnai sugeba apgalvotai, su tikslu, sviesti akmenį ar kitą kurį daiktą. 1922 metais New Yorko zoologijos sode buvo laukinis ir labai agresyvus Rodezijos babūnas, kuris pačiupęs akmenį ar ką po ranka pakliuvus, mesdavo į atėjusius jo pažiūrėti žmones.

Beždžionių patalpos prižiūrėtojas Rawlinsonas, dalyvavęs Būrų Kare, pasakoja, kad vieną kartą, jo kuopai išsidėstant išilgai stataus ir akmeningo šlaito, virš jų pasirodė banda laukinių babūnų, kurie pradėjo riedinti ir mėtyti į juos akmenis. Pagaliau, norėdami išvengti sužeidimų nuo nelaukto apšaudymo akmenimis, vyrai buvo priversti paleisti į babūnus kulkosvaidžio ugnį, kad juos išvaikytų.[7]

W. T. Hornaday aprašo tokias kautynes tarp banginio ir kardžuvės: "Kova buvo stebima žvejų laivo 'Daisy' įgulos Hauraki įlankoje tarp Ponui salos ir Coromandelio... banginis patelė ir jos jauniklis buvo puolami 12½ pėdų ilgio kardžuvės, kurios tikslas buvo jauniklis banginis. Banginis nardė aplink ir daužė į visas puses savo uodegos pelėkais. Kartas nuo karto pasirodydavo kardžuvės pelėkas, kai ji panėrus iškildavo, atrodo, norėdama durti iš apačios. Banginis suko ratu apie savo vaiką apie ketvirtį valandos, daužydamas ir pūsdamas fontanu vandenį, taip kad puolikas niekaip negalėjo sugauti gero momento dūriui. Pagaliau, po nepavykusio nėrimo, kardžuvė prisiartino ir bandė pasmeigti jauniklį, tačiau skersai nugaros gavo banginio pelėkų smūgį, kuris, atrodo, ją paraližavo. Laivo įgula ją pribaigė ir be didelio vargo ištraukė ant laivo denio, tuo tarpu banginis su savo jaunikliu taškydamasis ir nardydamas nuplaukė Coromandelio link."[7]

J u d r u m a s yra sugebėjimas greitai judėti erdvėje, nežiūrint kliūčių. Didelis judrumas dažnai yra surištas su tarprūšinėm gyvulių kovom, ypač jei toks judrumas yra lydimas palyginti silpnos smogiamosios galios. Toks didelio judrumo ir silpnos smogiamosios galios derinys atima iš kariavimo jo mirtiną charakterį ir tuo pačiu judrumas virsta gera rūšių išsisklaidymo ir pasiskirstymo po tam tikrus plotus priemone.

A p s a u g a šarvų pagalba yra sugebėjimas atlaikyti smūgį. Ją pavaizduoja minkštakūnių kiautas, vėžlio ar vėžio šarvai, armadilio žvynai, dramblio, raganosio ar krokodilo stora oda. Tokia šarvuotė, būdama sunki paprastai trukdo judrumą, tačiau būna dažnai lydima didelės smogiamosios galios, o trumpuose atstumuose ir didelio greičio. Tokių sunkiai šarvuotų gyvulių tarpe tarprūšinės kovos yra retos.

Sunkūs šarvai padaro gyvulį nerangų, nes juos nešti reikia didelio kūno, kas reiškia dar didesnį svorį. Toki gyvuliai darosi vis daugiau priklausomi vietos sąlygų ir nepajėgia keliauti didesnius atstumus, kad surastų palankias gyvenimo sąlygas, kai jų senoji gyvenimo vieta, dėl kokių nors priežasčių pakeičia savo pobūdį. Taigi sunkaus šarvo teikiami pirmumai neatlygina prarasto judrumo ir padidėjusio svorio. To išdavose daug gyvulių rūšių, kurios ta kryptimi specializavosi, kaip dinozaurai, titanoterai ir mastodonai visai išnyko.

Iš esančių gyvulių sunkiausiais šarvais apsaugotas yra raganosis ir atrodo, kad jam lemta vienam iš pirmųjų išnykti, nes pasitikėdamas savo šarvais, smalsumo vedamas, jis nevengia prisiartinti prie medžiotojų, kurie bijodami jo puolimo, patys saugodamiesi, paprastai, jį nušauna. Jo didelis kvailumas yra visai priešingas dramblio išmintingumui, kuris taip pat yra sunkiai šarvuotas.

Šiton gynimosi priemonių kategorijon tektų pri-

skirti ir gyvulių įrengtas dirbtines pastoges ar urvus ir kliūtis prie jų prieiti ,kaip dirbtinius šarvus. Amerikos miškinė žiurkė savo urvą žemėje ne tik maskuoja, bet jo angą apkrauna Cojos medio spygliais, kad jos priešai ir užtikę tokį urvą, per spyglius negali įsikasti ir žiurkę pagauti. Toki gudriai apsaugoti urvai, su keliom angom ir takais spygliais užbarikaduotais, panašūs į gerai suplanuotą tvirtovę.

Arizonos nykštukas savo lizdą įsirengia Cojos kaktusiniame medyje ir jo spyglių ginamas nebijo sakalo ar vanago puolimų.

Tūrėjimo galia yra sugebėjimas tam tikrą laiką išlaikyti norimą objektą ar teritoriją, arba sugebėjimas pagauti, sunaikinti arba nuvyti priešus, kurie graso tai nuosavybei. Ji pasireiškia gyvulėlyje monguze, kuris įsikibęs laikosi į kobros sprandą, buldoge, arba smauglyje — boa. Tokių gyvulių tarpe tarprūšinė kova yra ypatingai reta.

Atrodo, kad tobulas kautynių įrankis būtų toks organizamas, kuriame būtų suderintas maksimumas judrumo, smogiamosios galios, tūrėjimo galios su maksimumu apsišarvavimo. Tačiau šios savybės yra, daugiau ar mažiau, viena su kita nesuderinamos ir gamtinė atranka paprastai krypsta į vienos kurios specializavimą. Bendrai paėmus, gamtoje geriausiai išsilaikė judrumo ir tūrėjimo galios, nors pirmoji išplėtė ir padidino, o antroji sumažino tarprūšinį karą. Specializavimasis šarvuotėje gerai vystėsi kai kurių bestuburių gyvių tarpe, bet ne kaip didelių sausumos gyvulių tarpe. Rūšys išvystę smogiamąją galią labai pagausėjo. Daugumos augštesnių gyvulių tarpe nerangumas ir plėšrumas nėra būdinga žymė.

Gyvulių Bendruomenių Karinė Technika

Kolektyvi smogiamoji galia pasireiškia skruzdžių karių voros žygiu, Amazonės skruzdžių armijos puolimu, buivolų kaimenės bėgimu, arba vilkų gaujos manevru. Karingas elgesys tarp tokių net tos pačios, arba artimos rūšies grupių gali pasireikšti, paprastai, plėšriais ar teritorijos išlaikymo tikslais.

Banginis žudikas, arba grampus, kuris išauga iki 20 pėdų ilgio puola kitos rūšies, daug už save didesnius banginius susitelkęs į būrius ar grupes ir žudo juos nuplėšdamas jų mėsingas lūpas ir liežuvius.[4]

Arklių gynybos ratas Aliaskos vilkams puolant

Kolektyvinis judrumas gyvulių tarpe neužtinkamas.

Kolektyvūs šarvai turintys tvirtovės pobūdį vaizduojami termitų lizdo, kietų, lyg cementinių sienų, kylančio iki 10 ar 15 pėdų augščio, lyg kokio dangoraižio. Skruzdėlynai, bičių drevės ar kitų socialinių vabzdžių lizdai nėra tokios baisios tvirtovės, tačiau teikia kolektyvią apsaugą. Tą patį galima pasakyti ir apie bebro trobelę, tačiau augštesnių gyvulių rūšių tarpe kolektyvūs pastatai nėra įprasti. Bendrai paėmus, termitams, kurie pasikliauja lizdo tvirtumu taip nesiseka kaip skruzdėms, kurios remiasi judrumu ir sugebėjimu prisitaikinti.

Kai muskusinių jaučių kaimenę puola jų mirtini priešai baltieji arktikos vilkai, buliai ir suaugusios karvės suvaro veršius ir jauniklius į vidurį rato, o patys, petys į petį, sustoję ratu, nuleidę galvas ir atstatę išlenktus ir baisius ragus, laukia puolimo. Jei koks vilkas mėgindamas prasiskverbti pro tokį ratą prieina per arti, tada prieš jį esantis bulius puola iš rato, bet tik keletą žingsnių ir vėl grįžta į savo vietą.[7]

Kolektyvi tūrėjimo galia siejama su kolektyviu šarvu tokiu, kaip termitų lizdas, su kietomis sienomis, iš kurio sunku yra išstumti jo gyventojus. Ji gali būti siejama ir su masiniu judėjimu plačiu frontu, kuris gali užgrobti tam tikrą teritoriją. Tačiau būdingiausias kolektyvaus tūrėjimo ir atkaklumo galios pavyzdys yra randamas bendruomenės narių ištikimybėje savo bendruomenei. Šitas atkaklus ištikimumas vienai kuriai grupei yra svarbiausias tarprūšinio karo sukėlėjas.[1]. Taigi kolektyvus pasiryžimas išlaikyti grupę kaip vienetą iššaukia karus tos pačios rūšies tarpe, tačiau sumažina juos iki minimumo bendruomenės tarpe.

Staigus klimato, maisto išteklių ar gyvenamosios vietos pasikeitimai išnaikino siaurai specializuotas rūšis, ypač tas kurios labai išvystė kūno dydį, šarvą ir plėšrumą.[1]

Maždaug prieš 60 metų buvo pastebėti skruzdžių tarpe didelio masto naikinamieji karai. Iliustracijos dėliai verta juos kiek paminėti.

19 amž. pradžioje maža geltona skruzdė Pheidale, greičiausia, laivu pateko į Maderos salą ir ten išnaikino beveik visas kitas skruzdžių rūšis. Nors jos ir mažesnės ūgiu ir yra silpnesnės, tačiau geriau organizuotos, puola kitų didesnių ir tvirtesnių skruzdžių lizdus vieną po kito, žudydamos karalienes ir priversdamos darbininkes išsikraustyti. Nors jų pačių nuostoliai būdavo baisūs, tačiau jų karalienių nepaprastas vaisingumas juos lengvai padengdavo ir jų rasė nuolat veržėsi pirmyn. Vėliau Pheidale persikėlė per Atlantą ir įsikūrė Vakarų Indijų salose ir Amerikos žemyno kai kuriose vietose ir dar ir dabar vykdo savo užkariavimus. Bermudos saloje jos baigia naikinti didesnę ir stipresnę rūšį Odontomachus, nes yra geriau už jas organizuotos.

Tačiau ir Pheidale rado savęs vertą priešą dar mažesnės skruzdės pavidale; tai Humilis, sukūrusi dar tobulesnę organizaciją. Jos viename lizde turi ne vieną, bet keletą karalienių, todėl būdamos veislesnės dar smarkiau plinta. Jų kilmės vieta — Argentina. Jau ir Maderos sala yra puolama Humilis ir buvusiom nugalėtojom Pheidale gali tekti iš ten pasitraukti.

Kraštutinis skruzdės kario tipas yra Polyergus, vergų laikytoja. Ji net nesirūpina savais perais, tai vergų darbas. Vergai stato joms ir skruzdėlynus. Jų paskirtis yra tik karas, jų žiaunos neteko dantų ir išsivystė į poliruotus lenktus dalgius su aštriais

smaigaliais, puikiai tinkančiais perdurti nepaklusnių vergų ar priešų galvas. Jų liežuviai taip sutrumpėjo, kad Polyergus nepajėgia pats be pagalbos net pavalgyti ir vergai turi ją šerti. Be vergų pagalbos šitas karys ir vergų savininkas mirtų badu savo paties maisto prikrautame lizde.

Kita skruzdė Strongylognathus Huberi yra tikras karinis prajovas. Ji buvęs karys, liko tik vergų laikytoja, nes karo žygiuose ji yra lydima vergų, kurie už ją ir kaunasi.[6]

Išvados:

Atskirų gyvulių judrumo specializavimas, kaip paukščių, elnių, beždžionių, kreipia gyvulių karą į manevrinį pobūdį ir tuo pačiu yra palankus tarprūšiniam karui kilti, kurio išdavose įvyksta rūšies išsisklaidymas su labai mažu kiekiu kovos aukų. Atkaklumas kovojant naikinančio pobūdžio kovą, kaip kad kovoja smauglys boa, arba lokys yra labai nepalankus tarprūšiniam karui, nes beveik visuomet iššaukia vienos kurios pusės mirtį ir tuo naikina rūšį. Specializavimas smogiamos galios, kaip liūtų ar kobrų tarpe yra taip pat nepalankus tarprūšiniam karui, nors toks specializavimas daugiau yra skirtas pulti kitas silpnesnes rūšis.

Apsaugos šarvų išvystymas kaip vėžlių, armadilų, jūrinių kiautinių minkštakūnių tarpe daro karą neįmanomą, jei šarvai nėra suderinti su stipriu smūgiu ir bent vidutiniu greičiu, kaip kad dramblių, raganosių ir kardžuvių tarpe. Tos pat rūšies sunkiai šarvuotų gyvulių tarpe karingas elgesys yra retesnis kaip lengvai šarvuotų ir judrių gyvulių tarpe.

Kai kurie gyvuliai yra išvystę kolektyvinę karinę techniką, pav. buivolų kaimenės, skruzdžių ir termitų armijos, tačiau ji dažniausiai yra taikoma gintis, bet ne pulti. Gyvulių bendruomenės, kurios specializuoja smūgį ir judrumą, kaip skruzdės kariai ir skruzdės vergų ėmėjos yra linkusios į plėšrumą ir parazitiškumą, tai vis ypatumai, kurie nėra palankūs greitam dauginimuisi. Neribotas plėšrumas ir parazitiškumas, paprastai turi savižudiškų pasekų. Rūšių išlikimas priklauso nuo gamtinės pusiausvyros išmintingo išlaikymo. Gamtinė atranka yra nuolat linkusi apriboti parazitizmą ir plėšrumą net tarp negimininių rūšių.

GYVULIŲ KARO TEORIJA

Gyvulių karo teorija tai organinės evoliucijos teorija — išlikimas tinkamo gyventi, arba geriau, netinkamo gyventi žuvimas. Organinės gamtos pusiausvyra išlaikoma daugiausia vienai rūšiai naikinant kitą. Ypač naikinant jauniklius, arba išstumiant rūšį iš jai tinkamo gyventi ploto. Šitie naikinimo būdai, aišku, atsveria vislumą. Nepaprastas daugumos rūšių vislumas pripildytų visą pasaulį tų rūšių per labai trumpą laiką, jei visos jos išliktų ir vis daugintųsi. Tik socialiniai vabzdžiai, kurių dauginimasis yra apribotas vienos vienintelės patelės bendruomenėje, nes darbininkai ir kiti nariai yra sterilūs, įsivedė vislumo suvaržymus, gimimų kontrolę. Tačiau jų kova dėl būvio daugiau panaši į nesąmoningą varžymąsi dėl maisto išteklių kaip sąmoningą kovą.

Tarpusavio pagalba, bendradarbiavimas ir funkcijų specializavimas bendruomeninių vabzdžių ir kai kurių kitų rūšių tarpe, atrodo, yra reikšmingi kaip reguliuojantys grupės išlikimą ir jos evoliuciją. Palyginti maža yra gyvulių, kurie būtų išvystę socialinį bendradarbiavimą ir funkcijų specializavimą mažesnėje grupėje už biocenosis (biologinę bendruomenę) ir didesnėje kaip šeima. Skruzdžių, bičių ir termitų bendruomenės, iš tikrųjų, yra ne kas kitas kaip didelės šeimos. Bebrai ir beždžionės pareiškia ir tarpšeimyninio bendradarbiavimo daigų.

Biologinė bendruomenė, arba biocenosis, kaip pav. miškas, pieva ar prūdas su visu savo organiniu turiniu, sprendžia ne tik savo maitinimo, gynimosi ir prisitaikymo problemas, bet panašiai kaip ir rūšys ir savo teritorines, socialines ir rasines problemas.

Kiek karo vaidmuo liečia atskiro gyvulio išlikimą, nėra nustatyta. Plėšriųjų mėsėdžių tarpe, išlieka tas kuris geriausiai sugeba kautis. Žolėdžių tarpe geriausius galimumus išlikti turi greičiausias ir žvaliausias. Taigi atskirų gyvulių išlikimas pareina nuo jų geresnės ir veiksmingesnės specializacijos įsigyti maisto ir gintis.

Rūšių tarpe kaimeniniai žolėdžiai turi daugiau pirmumų išlikti už plėšrius mėsėdžius. Gausingiausių rūšių būdingųjų pažymių tarpe nėra plėšrumo. Agresyvumas, ypač patinų tarpe, ginant savo šeimą ar savo namų vietovę nuo pašalinių rūšių yra kasdienis tiek paukščių, tiek žinduolių tarpe.

Daugelio vabzdžių bendruomenių išlikimas nepaprastai priklauso nuo karo vaidmens. Jų vidiniam solidarumui, išorinei apsaugai ir maisto įsigijimui karas daug patarnavo. Tačiau sėkmingiausiai veisėsi ir plito po žemės paviršių tos gyvulių bendruomenės, kurios nesirėmė plėšriais įrankiais ir parazitizmu.[1]

Gyvulių karo studija gali daug palengvinti žmonių karo psichologinį supratimą ir šiuo atžvilgiu yra labai pamokinantis dominavimo, veiklumo ir lyties vaidmuo primatų, žmogaus artimiausių giminaičių gyvulių pasaulyje, tarpe. Tačiau žmogus stovi daug augščiau už gyvulius ir skiriasi nuo jų sugebėjimu susikalbėti ir sugebėjimu plačiai socialiniai organizuotis. Šiuo pastaruoju atžvilgiu skruzdės labiausiai panašios į žmogų ir yra tendencija jų plėšrius ar gynimosi karus lyginti su tokiais pat žmonių karais.

Žmonių ir vabzdžių bendruomenės yra tiek panašios tarp savęs, kad yra sunku surasti tarp jų tikrai pagrindinių biologinių skirtumų... tačiau biologija mums duoda vieną tikrai didelį ir kategorišką įsakymą: nebūk parazitas nei jo šeimininkas ir mėgink kitus atversti, kad toki nebūtų.[5]

Reikia tikėtis, kad žmogus sukūręs savo bendruomenę proto ir progreso vedamas nenukryps į skruzdžių bendruomenių pobūdį, kuris reiškiasi instinktu ir pastovumu; nors despotiškas totalizmas stengiasi krypti ton pusėn.[1]. Tačiau, bendrai paėmus, skruzdžių bendruomenės yra geriau organizuotos ir yra mažiau linkusios tarprūšiniam karui kaip žmonių bendruomenės.

Abiejų tipų bendruomenių istorija, žmonių ir skruzdžių, rodo, kad išlikimo vertė pareina nuo plėšrumo, parazitizmo ir kitų tos rūšies karingo elgesio formų mažinimo.

Literatūra:
1. Q. Wright, A Study of War ,1942.
3. W. C. Allee, Cooperation Among Animals.
4. C. B. Moore, Ways of Mammals, 1953.
5. W. M. Wheeler, Social Life Among the Insects, 1923.
6. C. P. Haskins ,Of Ants and Men, 1939.
7. W. T. Hornaday, The Minds and Manners of Wild Animals, 1922.

LAI DZIVÒ BRALU TAUTA!

V. JONIKAS

Viena iš svarbiausių lietuviams atsimintinų datų yra 1918 m. lapkričio 18 diena — Latvijos Nepriklausomybės deklaravimo data. Latviai, nelemtos istorijos per 700 metų atskelti nuo pietinės baltų — aisčių dalies, tik prieš 37 metus pradėjo politinį gyvenimą jau kaip atskira tauta. Gaivališkai pakilę į laisvę, tartum žaibu nušlavė nelaisvės dulkes: atlatvino pavardes bei vietovardžius, suorganizavo švietimą ir visą kultūros darbą pavarė tautine, baltiška kryptimi, kad nė kvapo neliktų iš skaudžių germanizmo viešpatavimo metų. Tyrinėjimai savos proistorės ir jieškojimas savos heraldikos lieka reikšmingu paskatinimo pavyzdžiu ir mums.

Latvių tautos istorija yra prasidėjusi kartu su Lietuvos istorija ir taip glaudžiai susijusi, kad iš arčiau žiūrint ji darosi bendra abiem, o pačios mūsų tautos — viena tauta. Kas jieško skirtumų, tas jų visada ras, tačiau visada juos viršys bendrumai. Pirmiausia tai, kad filologai neranda skirtumo tarp žodžių "latvis" ir "lietuvis", o tirdami abi kalbas atranda vieną kalbą, kurią vartojo Baltijos žmonės. einant, maždaug, nuo Vytauto laikų atgal į senovę dabartinėje Latvijos — Lietuvos teritorijoje ir dar labai toli į pietvakarius nuo jos. Veikiant anų laikų lėtai civilizacijos eigai, visa tautos kultūra, taigi ir kalba, negalėjo žymiai keistis. Todėl galima drąsiai spėti, kad Mindaugo laikais visi: ir lietuviai ir prūsai, ir latviai be vertėjų susikalbėdavo visais reikalais. Tie reikalai sueidavo į atsirandančių priešų nugalėjimą. Žinome, kad jau karalius Mindaugas, nors neapėmęs visos Latvijos, buvo pirmas istorinis mūsų bendras valdovas, politiškai ir dvasiniai veikęs už visų, lietuvių, latvių, net prūsų bendrumą.

Šiaulių mūšio laimėjimas prieš kalavijuočius, dalyvaujant lietuvių — žemaičių — latvių pajėgoms Mindaugo idėjų paunksmėje, o taipgi Durbės kautynės, kur vokiečių ordino pusėje pastatyti latviai atsuko ginklą prieš bendrą priešą — vokietį, — rodo jau tuometinį dideli solidarumą ir pilietinį subrendimą, rodo reikšmingą palankumą savo karaliaus autoritetui.

Skleisdami toliau istorijos lakštus, randame daugybę latvių — lietuvių kruvinu prakaitu rašytų žinių apie kovą už tautinę laisvę su bendraĩs priešais, ateinančiais iš šiaurės, rytų ir vakarų. Visa tautinės Lietuvos istorijos epocha, kurią sudaro Mindaugo — Algirdo viešpatavimo laikas, yra bendra pastanga visos baltų tautos atsilaikyti prieš svetimą jėgą ir jos kultūrą. Tiktai Jogailai atvėrus pietinę tautos užtvanka, slavizmo banga užplūdo mūsų tautą pačiu skaudžiausiu momentu, o latviškoji dalis tapo palikta savo likimui. Vokiečiai buvo jau seniai palaužę latvius ir pačią baltų širdį — Lietuvą — teriojo taip skaudžiai, kad žmonės nespėjo atsistatinėti trobų, nes šimtmetinio karo ugnis tekėjo per kraštą skersai ir išilgai. Latviai buvo krikštijami, paverčiami tarnais ir kumečiais, o neretai pastatomi į brolžudišką kovą prieš lietuvius dėl nuolatinio karo stovio tarp Lietuvos ir Ordino. Tada prasidėjo liūdniausios dienos baltų tautinei idėjai. Karalius Vytautas, nors pakartojamai apkrikštijo lietuvius ir sumušo kryžiuočius, tačiau nebesuspėjo sujungti visos baltų teritorijos ir nebeįstengė atstatyti protėvių savarankiškumo garbės. Tiktai jo brolis Žygimantas Kęstutaitis sumušo kalavijuočius ir nors prijungė jų latvišką teritoriją prie Lietuvos, tačiau tautinių to veiksmo motyvų nebuvo daug, kadangi pats didvyris atsidūrė lenkų karūnos šešėlyje. Latviai, pratę nepasitikėti savo pirmaisiais valdovais, juto per Lietuvos dvarus tekančią lenkų grėsmę ir nerodė broliams didelio entuziazmo.

Tolimesnėje istorijos eigoje įvyko Lietuvos žlugimas, rusų okupacija ištiko abi tautas, svetimų kultūrų ir politikų srovė graužė vis didesnę prarają tarp latvių ir lietuvių. Latvių nelietė graždankos teroras, kuris taip skaudžiai siaubė lietuvius, todėl latviai anksčiau ir laisviau pradėjo tautiškai susivokti, kas ir paskatino juos deklaruoti atskiros valstybės nepriklausomybę, nes deklaracijos išvakarėse ekonomiški ir kultūriški skirtumai tarp abiejų tautų jau buvo gana žymūs.

Latvių nepriklausomybė neatėjo be kraujo praliejimo. Jie taipgi turėjo kovoti su bermontininkais, su rusais ir net tarp savęs — ypač buvę žiaurios kautynės, kur susidurdavę latvių nepriklausomybininkų ir komunistų daliniai. Politinis subrendimas nebuvęs labai stiprus: vieni net persmarkiai dėjosi su rusų revoliucionieriais, kiti su vokiečiais, treti siekė savo valstybės, o ketvirti galvojo apie lietuvius. Tauta dar nežinojo ko norėti. Lietuvių sėkmingos kovos su bolševikais palengvino ir latviams juos įveikti, tačiau lietuviams kovojant su lenkais, latviai atitinkamų paslaugų nebeparodė, palikdami mus vienus su Vilniaus ir Klaipėdos klausimais. Tokia latvių neutrali politika, saugiai jaučiantis tarp Lietuvos ir Estijos, retkarčiais paflirtuojant su Lenkija, leido patogiai tvarkyti ir šiaip neblogai paveldėtą ūkį, todėl latviai smarkiai prakuto savo nepriklausomybės laikotarpyje. Šioje vietoje ir matome tuos skirtumus tarp mūsų tautų, deja, kurie yra ne tikri, ne iš mūsų sąmonės kilę, bet bendrų priešų įteigti, gelbstint mūsų sąskaitoje savo reikalus. Priešai pasirūpino sudaryti baubą — asimiliaciją — kad, suradę bendrą likiminę kalbą, nepasidarytumėm jiems pavojingi, nepareikalautumėm, kas mums priklauso.

Minėti priešai veikė per mūsų aristokratiją ir bažnyčias jau ankstesnės istorijos laikais, varydami skėlimo pleištą vis giliau į tautą. Lietuvos didikai prirakino mūsų tautą prie savo dvarų vergijos, kaip ir anapus Dauguvos vokiškieji baronai buvo seniau padarę su latviais. Jiems talkininkavo svetimi kunigai, kurie rūpindamiesi savo atstovaujamų konfesijų teritoriniais reikalais, mus abejus krikštijo net po kelis kartus, perdirbdami mus tai katalikais, tai protestantais, tai vėl katalikais ar net pravoslavais, priversdami mus brolžudiškoje kovoje lieti tautos kraują ir degti neapykanta vieni kitiems. Todėl nenuostabu, kad ilgainiui latviai nebeįstengė suprasti lietuvių sielvarto, lietuviai — latvių, kas tapo atžymėta dviem nepriklausomom valstybėm, vietoje sudaryti bendrą frontą už baltiškų žemių apjungimą.

Jei mūsų tautos nebūtų pasidavusios separatistų gundymams, bet ėjusios išvien, būtumėm tik sutartimis su kaimynais sudarytose sienose turėję apie 8,000,000 grynos baltiškos pajėgos, kurią ne betkas

norėtų užkabinti. Nors negalima garantuoti ir tokios valstybės saugumo buvusio karo eigoje, tačiau būtų galėję įvykti kas nors Suomijos pavyzdžiu, kas reiškia daugiau gero, negu dabar atskirai su latviais turime. Svarbiausia, būtų jau žemėlapiuose aprėžtos teisingesnės sienos, būtų nebeaktualus Gardino srities klausimas, būtų atitautinta slavų nususinti žmonės, būtų aplyginti tarpusavio tautiniai skirtumai.

Norėtumėm, kad šios užuominos neįžeistų brolių latvių, įžvelgiant "lietuviškos agresijos" pavojų. Šie žodžiai yra signalas abiem tautom, yra tai instinktyvus šauksmas mirties pavojaus grėsmėje. Mes norime vieną kartą, pagaliau, prabilti nauju ir platesniu žodžiu, apimančiu daugiau, negu ligšiolinį abiejų sritinį patriotizmą bei 1918—23 m. atsibrėžtas teritorijas. Mes norime paneigti tarpusavį skersakiavimą ir atkreipti savo bei latvių dėmesį į rytus, kur ruskinio bolševizmo pelėsiuose gimsta naujas mūsų priešas — gudas, — savo teritorijos sienas bandąs su rusų imperializmo palaiminimu, nukelti taip giliai į baltų žemes, kad latviai su lietuviais nebetektų po pusę savo lig šiol turėtų žemių. Gudai, ta mūsų tautų suslavėjusi atskala, su savo užmačiomis, verčia patikrinti mūsų brolišką, latvių — lietuvių, tautų ligšiolinę strategiją ir politinę mintį ta prasme, kad glaustom gretom apgintumėm ne tik tai, ką pricšai po kovos mums buvo pripažinę, bet ir tai, kas pasiliko jų valdžioje. Suprantama, kad pavieniui eidami mes tik pakartosime istorines klaidas, o drauge žygiuodami — laimėsime. Šios mintys buvo gyvos tautose mūsų Nepriklausomybių laike, tiktai vadų politinės ambicijos nesutapo su tautos sąmone ir instinktyviu saugumo jausmu. Vistiek, žvelgdami atgal per 37 metų nuotolį, mes matome anuose laikuose heroizmą, prieš kurį turime nulenkti galvas. Tas didysis mūsų tautų paminklas — Nepriklausomybė — verčia mus džiaugtis ir gailėtis. Džiaugiamės tuo, kad latvių — lietuvių tautos sužinojo ko norėti, po ilgų nelaisvės metų atkūrė tikrai nuosavus gyvenimus, tvirtais valios ir ginklo parašais patvirtindami tėvų testamentą sekančioms kartoms. Turime gailėtis, kad sugebėjome pačiu lemtingiausiu momentu suskilti į dvi tautas ir priešingas politikas ir net susikibti į ginklus dėl bendros protėvių žemės.

Latviai per savo laisvės laikotarpį atliko didelius darbus tautinės kultūros srityje, o jų istorikai bei archeologai savo tezėmis rėmė ir mus, liudydami slavų bei germanų pagrobtų žemių lietuviškumą. Latvių filologai nebijo tiesos apie mūsų kalbų bendrumą ir galimybę jas subendrinti tiek, kad vieni kitus vėl be vertėjo, kaip prieš amžius buvo, galėtumėm suprasti. Latviuose yra gyva tautų sujungimo idėja, tiktai lietuviai neprivalo apsirikti ir nelaukti, kad latviai su ta idėja ateis pas lietuvius be kepurių. Tik atviras abiejų pusių žodis ir priklausanti pagarba bei meilė vienų kitiems suartėjimų kelią gali sutrumpinti.

Lapkričio 18 diena — Latvijos Nepriklausomybės šventė — yra brangi visiems baltams, todėl ji lai suteikia latviams naujo ryžto kovoti per bendrą tautiškumą už visas baltų žemes. Šventė lai įkvepia jiems abiejų tautų meilę, lai lietuvių žemę jie myli kaip savo, be pavydo lietuviams mylėti latvių žemę kaip savo. Ateities valstybė lai priklauso abiem su visom privilegijom ir pareigom ja naudotis ir ginti. Tai yra paskutinis testamentas, dar dabar teberašomas abiejų tautų partizanų krauju, valingai vykdant susivienijimo idėją prieš bendrą priešą — ruskinį imperializmą. Tas testamentas yra tąsa šimtmetinės kovos, fatališkai sustiprintas po Nepriklausomybių netekimo 1944—45 metais, kai Liepojos katilas suvedė mūsų tautas desperatiškai kovai vokiečių ginklo paunksmėje prieš tą patį hunišką rusų terorą, kuris sugriovė mūsų valstybes. Latviai ten kovojo beviltiškai, bet ryžtingai išsilaikė net po vokiečių kapituliacijos Vakaruose. Ten buvo ir apsiaustų lietuvių kovotojų toje mažytėje Lietuvos — Latvijos saloje. Tas Liepojos katilo sklypas, ta baltų žemės skiautė, kiaurai lig podirvio permerkta brolių krauju, reiškiančiu savo žemės meilę didesnę už mirtį, tampa mums karališku antspaudu ant vienybės dokumento, kurį su didžiausia pagarba tvirtiname ir pripažįstame. Tasai simbolinis kraujo raštas sėkmingiausiai griauna užtvarą, priešų užgriozdintą tarp šiaurės ir pietų tautos, parodydamas, kaip mums reikia jieškoti to, kas jungia, paliekant užmiršimui tai, kas skiria. Politikų kombinacijos, besirūpinančios savo partijų gerove, lieka bejėgės prieš gaivališką tautos valią siekti bendrumo nuosavu keliu. Ateitis turės skaitytis su ta jėga, kuria jau gyvai jaučiame rusenant abiejose pusėse, kurią brolių kraujas pastiprina ir įpareigoja. Lietuvis karys turi žinoti, ko vertas tas idealas, už kurį liejamas jo kraujas, todėl prašo atverti politikos spintas. Šiomis mintimis ir sveikina latvius, tardamas: "Lai dzivo bralu tauta!"

Latvių žuvusių karių paminklas

SUTINKAME RAUDONĄJĮ MARĄ

JURGIS ŽALGIRIŪNAS

1939—1940 m. teko man tarnauti Lietuvos pasienio policijoje. Iš pradžių teko būti lietuvių — lenkų administracijos linijoje. 1939 m. prasidėjus Lenkijos karui, buvau mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę, bet paliktas toje pat administracijos linijos tarnyboje grupės viršininku. Mūsų grupė stovėjo Joniškio rajone (Utenos aps.).

Rugsėjo mėn. į pabaigą, lenkams karą pralaimėjus, prie administracijos linijos susitikome su atžygiuojančia rusų raudonąja armija. Prie upelio, kuriuo ėjo administracijos linija, vieną dieną atėjo trys rusų karininkai ir mūsų sargybinis iššaukė mane, nes rusai nori pasikalbėti su mūsų vadais. Man priartėjus, vienas jų tarė:

— Ar žinote, kas mes? Mes esame raudonosios armijos kariai ir priartėję prie administracijos linijos, toliau nežygiuosime. Mes norime užmegsti su jumis draugiškus santykius ir rytoj draugiškai pasikalbėti su jūsų kapitonu.

— Kelintą valandą? — paklausiau.

— Dvyliktą, — atsakė raudonieji.

— Maskvos ar Europos laiku? — vėl paklausiau.

— O koks skirtumas tarp Maskvos ir Europos? — vienas rusų nustebęs paklausė.

— Yra skirtumas! — atsakė kitas rusų karininkas, matyt, daugiau išsilavinęs.

— Gerai, Europos laiku! — atsakė rusai.

Kitą dieną atėjo mūsų kuopos vadas ir draugiškai pasikalbėjo su raudonaisiais karininkais.

Karininkams besikalbant, rusų kareiviai stovėjo miškelyje. Jie skurdžiai atrodė ir buvo aprengti įvairiomis uniformomis ir įvairiomis spalvomis. Mūsų kareiviai buvo aprengti vienoda ir nauja uniforma. Rusus tai traukė geriau pamatyti Lietuvos kareivius. Rusų kareiviai išlįsdavo iš miškelio pasižiūrėti lietuvių. Jų karininkams atsigrįžus į juos, ruskeliai vėl skubiai lįsdavo į miškelį. Karininkai nenorėjo, kad rodytųsi jų skurdūs kareiviai gerai aprengtiems lietuviams.

Spalio mėn. mus pasienio policijos tarnautojus demobilizavo ir vėl iš kareivių tapome policininkais ir saugojome administracijos liniją. Naują Lietuvos — Sovietų Sąjungos sieną saugojo mūsų ir sovietų kariuomenės, žinoma, kiekviena iš savo pusės.

1941 m. sausio mėn. buvo panaikinta buvusios administracijos linijos apsauga. Mes pasienio policija buvome perkelti saugoti Lietuvos — Sovietų Sąjungos sieną. Mūsų kariuomenė buvo atitraukta nuo sienos.

Saugodami sieną, retai matydavome rusą sargybinį. Jie slėpdavosi nuo mūsų akių. Jeigu eidamas rusas sargybinis pastebėdavo lietuvį, tuoj krisdavo ant žemės. Daugiausia jie gulėdavo už krūmų ir sekdavo mūsų pusę. Juos krūmuose matydavome per žiūronus. Kada buvo pravesta siena ir pastatyti sienos stulpai, rusai savo pusėje išsikirto platokus miško ruožus, kad galėtų matyti sieną pereinančius. Lietuviai savo pusėje miškų nekirto.

Esant reikalui vienas kitą išsišaukti, buvo sutarta keturis kartus iššauti. Tačiau ir šūviais būdavo sunku rusus prišaukti. Kartą mes savo pusėje pagavome vogtą arklį iš sovietų užimtos srities. Arklys,

Vincas Jonikas

ŽODŽIAI APIE SIELVARTĄ

M i l ž i n a i

Siekei giros kelionėje į šiaurę,
Priėjo milžinas juodame frake,
Iš tavo rankos išplėšė tavo taurę,
Išgėrė ir sudaužė į šukes . . .

O troškulys krūtinėje paliko,
Bejėgis kerštas graužė, kaip ugnis,—
Tu, nusispjovęs į daugelį dalykų,
Ir dabarty tylėdamas žengi . . .

Baisiai toli kažkas nukėlė šiaurę,
Kažin, ar žingsniai nepasivėluos,
Kur milžinai drauge iš vienos taurės
Su tavimi nugerdavo sulos . . .

K a u k ė s

Žaliąją jaunystės ugnį įsižiebę,
Kruopščiai sudėlioję savo visą vertę,
Žmonės tie panūdo iš likimo glėbio,
Pagaliau, nors mirksniui džiaugsman išsinerti.

Šokyje po pirmo takto jie suglumo,
Net akordeonas, rodos, ko bijotų,—
Anei vieno šypsnio iš ano linksmumo,
Anei vieno aido iš naktų klajotų . . .

Anei vieno aido, anei vieno veido
Tarp šitų klajūnų gyvo neberasi,—
Tarsi speigo šmėkla nuo skruostų nubaido
Šypseną — plaštakę retą ir nedrąsią . . .

Kaip senuos paminkluos, kažkieno išdroštos,
Murkso abejingos akmeninės kaukės,
Žvelgia į pasaulį antkapiais apvoštą,
O iš ten sugrįžtant džiaugsmo nesulaukia.

T ė v a s

Pavargęs tu, o saulė leidžias,
O lig namų labai toli,—
Keliai, kaip voro raizgės klaidžios,
Įnarpliojo svečioj šaly . . .

Eini pro kartuves, pro kryžių,
Teisybės šauki pakeliais,
Kol jos nerasi, pasiryžęs
Lazdos iš rankos nepaleist.

Namopi dar vis jieškai tilto,
Skubi, o baigiasi diena,—
Baugu, kad kaulų neužpiltų
Ta žemė, auksu kruvina . . .

BRANGŪS ŠAULIAI IR ŠAULĖS!

Susitarę su L. S. "RAMOVĖS" Centro Valdyba ir "KARIO" redakcija, skelbiame Jūsų žiniai, jog nuo 1956 metų sausio mėn. 1 d. "KARIO" puslapiuose įsteigiamas oficialus Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje organas, "TREMTIES TRIMITO" vardu. Todėl nieko nelaukiant visi išsirašykime "KARĮ", ragindami tai padaryti taip pat ir tuos, kurie rengiasi įstoti į mūsų vienetus arba domisi šauliškąja idėja. Smulkesnės informacijos bus paskelbtos sekančiam "KARIO" numeryje.

Tvirtai tikime, kad šis vieningas L. S. "RAMOVĖS" ir L.Š.S.T. vadovybių žygis prisidės prie glaudesnio karių ir šaulių bendradarbiavimo, o tuo pačiu ir prie greitesnio vyriausiojo mūsų tikslo pasiekimo — NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS ATSTATYMO.

LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGOS TREMTYJE
LAIKINOSIOS CENTRO VALDYBOS DARBO PREZIDIUMAS

matyt, ūkninko, todėl norėjome grąžinti nuskriaustajam. Truko keletą dienų, kol prisišaukėme rusus pasieniečius. Tik kai susitikome jų patrulius, pavyko iššaukti rusų karininką.

Man belaukiant rusų karininko, pamačiau į mane artėjančią rusų grupę. Karininkas ėjo pirma, o kareiviai kautynių rikiuotėje ,atstatę šautuvus ir durtuvus užsimovę, vilnyje sekė savo vadą. Priartėjus prie sienos apie 100 — 150 metrų, rusų kareivių vilnis persiskyrė į pora grupių. Apie 8 kareivių sugulė ant žemės ir užėmė tokią padėtį, kad netikėtumo atveju galėtų tuojau atidengti ugnį. Apie ketvertas kareivių kautynių padėtyje toliau lydėjo karininką. Karininkui atėjus, draugiškai su juo pasisveikinome ir susitarėme, kada ir kokioj vietoj susitikti ir perduoti arklį. Tai toks buvo sovietų atsargumas su vadinama draugiška puse.

Vasarą įvyko gaisras viename kaime sovietų pusėje, netoli sienos. Mūsų pusės daug kaimiečių pribėgo prie sienos ir pradėjo listi į rusų pusę padėti gaisro gesinti. Žinoma, degančiame kaime buvo nemaža jų giminių ir gerų bičiulių. Prie sienos susidarius gausiai kaimiečių miniai, aš su keliais policininkais nuėjau prie jų, kad neįvyktų kokių nesusipratimų. Ten jau radau raitą rusų politruką, begaudant į pagalbą degantiems perbėgusius gyventojus. Politrukas tuoj užsipuolė mane, kodėl aš nesutvarkau iš mūsų pusės bėgančius žmones. Aš jam paaiškinau, kad pagal tarptautinius įstatymus leidžiama eiti į pagalbą degantiems antroje pusėje sienos.

— O pas mus negalima! — piktai atšovė politrukas.

Sugaudytus gyventojus, ištardę, vakare paleido.

Jau prieš Lietuvos okupavimą rusai į pasienį pradėjo slapta gabenti savo kariuomenę. Jų mašinos atvažiuodavo naktimis užgesintomis šviesomis, bet mes girdėdavome motorų burzgimus ir kitokį triukšmą ir pasiruošimą.

1940 m. birželio 15 d. mūsų viršininkas gavo pranešimą, kad tą dieną 17 val. raudonoji armija peržengia sieną ir įžygiuoja į Lietuvą. Iš pasienio atšaukėme visus savo sargybinius ir sugrupavome aplink savo sargybos būstinę. 17 val. pamatėme į mūsų kaimą atjojančius penkis rusų kareivius. Trys jų pasiliko toliau kaime, o du prijojo prie mūsų būstinės.

— Ar žinote, kad šiandien raudonoji armija peržengia sieną? — vienas jų paklausė.

— Žinome, — atsakiau.

Tuomet rusai pareikalavo, kad paskirčiau vieną sargybinį, kuris stovėtų prie sienos raudonajai armijai peržengiant ją. Paskyriau vieną dviratininką, kuris su rusų raitininkais išvyko prie sienos. Bet jam nebeteko sienos pasiekti. Tuoj už kaimo pasitiko rusų tankus ir mases kareivių. Kaimas buvo už kilometro nuo sienos. Rusų tankai ir kariuomenė, kaip skėriai, traukė keliais keleliais, šunkeliais ir laukais.

Šalia kaimo ėjo platus kelias, kuriuo žygiavo rusų masės. Stovėjau prie kelio ir sekiau pražygiuojančius. Vieno rusų dalinio majoras sustoja prie manęs ir užkalbina:

— Kaip gyvenate, kareiviai?

— Iki šiol pavalgyti turėjome — atsakiau.

— Turėsite ir rytoj, net dar geriau, — lyg ramino majoras.

Apie 18 val. rusų dalinys sustojo paliai kaimą pietauti ar vakarieniauti. Užkūrus lauko virtuves, visi laukai pasmirdo žuvimi. Tai tau, ir rytoj bus dar geriau, kaip majoras sakė.

Žygiuodami rusai apiplėšė ir mūsų pasienio policininkus. Sutikę juos iš daugelio atėmė žiūronus, pistoletus ir kitką, kas jiems patikdavo. Tai darė vadinama "draugiška" kariuomenė.

Kai rusų kariuomenė nužygiavo toliau į Lietuvą, mes dar pasilikome kurį laiką saugoti sieną. Rugsėjo mėn. mūsų pasienio tarnyba baigėsi. Rusai nuginklavo lietuvių pasienio policiją ir paleido namo. Sienai saugoti pasiliko vieni rusai.

Dar mums sieną saugojant, būdavo keistas rusų "draugiškumas".. Žiūrėk, sustoja rusų automobilis ir jame . važiuojantis . koks nors karininkas nori kelio pasiklausti. Prasidaro automobilio dureles, pirma atkiša pistoletą, o tik paskui klausia kelio.

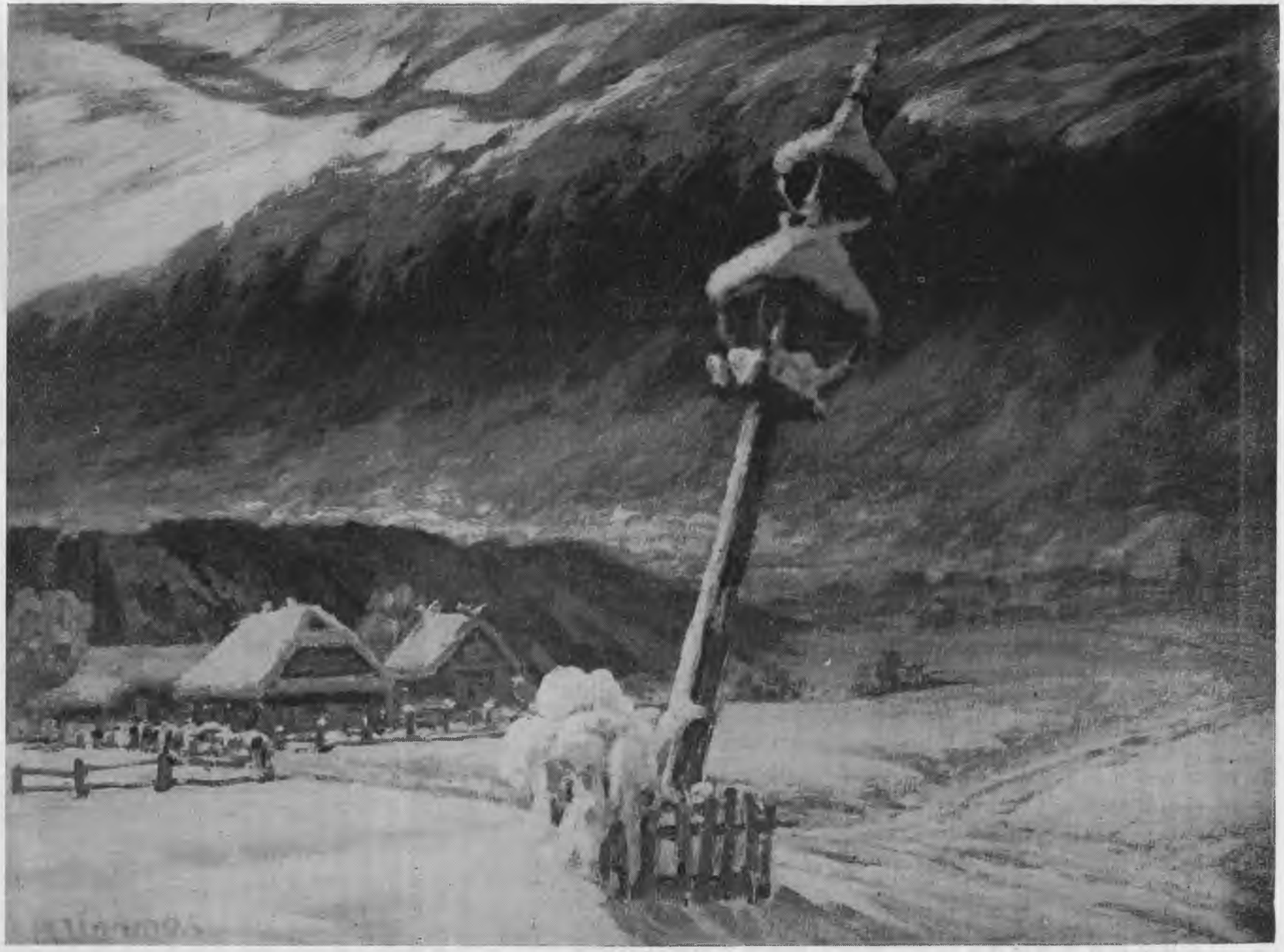

Adomas Varnas

Žiema Lietuvoje

Iš lenkų kalbos vertė **KAZYS JANKŪNAS**

HENRIKAS SIENKIEVIČIUS

SANTRAUKA IŠ PRAĖJUSIŲ NUMERIŲ:

Gelbėdama Zbyšką ,nuteistą mirti už Ordino pasiuntinio įžeidimą, kunigaikštienė Danutė išsiuntė Macką į Malburgą.

Zbyškai besėdint bokšte suimtam, staiga mirė tik gimusi karalienei dukrelė, o po jos netrukus ir pati Jadvyga. Tie įvykiai atidėjo bausmės vykdymą neribotam laikui ir jaunuolis liko lyg užmirštas kalėjime.

Staiga grįžo iš kelionės Macka, sužeistas ir vos gyvas. Kunigaikštis Jurandas dar spėjo jį išgelbėti nuo užpuolikų vokiečių. Per užpuolimą dingo kunigaikštienės rašytas Ordino magistrui laiškas ir Mackos kelionė, nelaimingai pasibaigusi, nedavė jokių rezultatų.

Visos viltys išgelbėti Zbyšką dingo. Kaštelionas paskyrė dieną bausmei įvykdyti ir turgavietėje pradėjo statyti aikštelę galvos kirsdinimui .

-o-

Kunigaikštienė tačiau vis dar tebesitarė su Vaitiekumi ir Stanislovu ir kitais mokytais kanauninkais, rašytųjų įstatymų ir papročių žinovais. Ji tai darė akinama kašteliono žodžių, kuris buvo pasakęs, kad, suradus "įstatymą ar paprotį", nedelstų Zbyškos paleisti. Jie tarėsi ilgai ir rimtai, ar negalima būtų ko nors surasti. Nors kunigas Stanislovas ruošė Zbyšką mirčiai ir suteikė jam paskutiniuosius sakramentus, tačiau tuojau pat iš požeinio dar kartą grįžo į pasitarimą, kuris užtruko iki aušros.

Tuo tarpu atėjo bausmės vykdymo diena. Iš pat ryto minios žmonių traukė į turgavietę, nes bajoro galva žmonių tarpe kėlė didesnio susidomėjimo, kaip kad paprasto žmogaus, o be to ir giedra buvo stačiai stebuklinga. Moterų tarpe pasklido žinia apie jaunuolišką pasmerktojo amžių ir grožį, todėl visas kelias nuo pilies pražydo tarytum gėlėmis nuo susirinkusių miesto merginų.

Languose prie turgavietės ir išsikišusiuose balkonuose taip pat galima buvo matyti moterų gobtuvai arba vienplaukės galvos, papuoštos rožių ar lelijų vainikėliais. Nors tai tiesioginiai jų ir nelietė, bet norėdami pasirodyti, prie pat bausmės vykdymo vietos, tuoj pat už riterių, norėdami pareikšti jaunuoliui savo užuojautą, buvo susispietę prie pat aikštelės ir visi miesto patarėjai. Už jųjų spaudėsi margaspalvė smulkesniųjų pirklių ir amatininkų minia, pasipuošusi savųjų cechų spalvomis. Į užpakalį nustumti studentai ir vaikai, kaip išerzintų musių būriai, spietėsi aplink, veržda-miesi ten, kur tik pasirodydavo nors truputį laisvesnės vietos. Viršum šitos susikimšususios minios galvų kilo aukštyn pastovas, padengtas nauja gelumbe, ant kurio viršaus stovėjo trys žmonės: budelis, barzdotas ir žiaurus vokietis, dėvįs raudoną apsiaustą ir tokios pat spalvos galvos gobtuvą, su sunkiu, dviašmeniu kardu rankoje ir du jo padėjėjai, plikomis rankomis ir susijuosę virvėmis. Prie jų kojų buvo matyti kaladė ir gelumbe apdengtas karstas. Mergelės Marijos bažnyčios bokšte gaudė metaliniu balsu varpai, gąsdindami kuosų ir balandžių būrius. Žmonės žvelgė tai į nuo pilies ateinančią gatvę, tai į pastovą ir stovintį ant jo budelį su degančiu nuo saulės spindulių kardu, tai pagaliau į riterius, į kuriuos miestiečiai vi-

sada su pagarba ir su pavydu žiūrėdavo. O šiuo metu ir buvo į ką žiūrėti: visi garsiausieji riteriai kvadratu buvo apsupę pastovą. Buvo stebimi platūs Zavišos Juodojo pečiai ir jo figūra, su pečius dengiančiais juodais plaukais. Taip pat ketvirtuotas Zindramo iš Maškovicų liemuo tvirtomis kojomis, ir milžiniškais, stačiai nežmoniškas Paškos iš Vyskupėlių ūgis, ir žiaurus Bartašiaus iš Nodzinkos veidas, ir Dobkos iš Olesnicų, kuris Torunės turnyre, nugalėjo dvylika vokiečių riterių, išvaizda, ir Žygimantas iš Bobovos, pagarsėjęs Vengrų Košycuose, ir Kronas iš Ožkagalvių, ir baisusis imtininkas Lisa iš Targoviskos, ir Staška iš Charbimovicų, kuris net bėgantį arklį pavydavo. Visų dėmesį į save kreipė taip pat ir išbalusiu veidu Macka iš Bogdanieco, kurį prilaikė Florijonas iš Korytnicų ir Martynas iš Vrocimovicų. Buvo manoma, kad jis esąs pasmerktojo tėvas.

Tačiau didžiausią visų dėmesį traukė Povala iš Tačevo, kuris, stovėdamas pirmose eilėse, savo tvirtomis rankomis laikė baltais rūbais dėvinčią ir žalių rūtų vainikėliu šviesiuose plaukuose Danutę. Žmonės nesuprato, ką tai galėtų reikšti ir kodėl ta baltai dėvinti mergaitė turi žiūrėti į pasmerktojo egzekuciją. Vieni galvojo, kad tai jo sesuo, o kiti — kad ji yra jaunojo riterio širdies dama, bet ir pastarieji nemokėjo išsiaiškinti nei jos apdaro, nei kodėl ji čia stovinti. Tačiau šiuo metu jos į pražydusią obelį panaši išvaizda, nors ir ašaromis nuplautu veidu, visų širdyse žadino užuojautą ir palankumą. Susikimšusioje minioje buvo pradėta murmėti prieš kašteliono užkietėjimą ir įstatymo griežtumą. Tas murmėjimas palaipsniui augo į vis griežtėjantį ūžesį, kuris šen ir ten išsiliedavo į balsus, reikalaujančius nuversti pastovą, kad bausmės vykdymas būtų atidėtas.

Ūžesys gyvėjo ir įsisiūbavo. Iš lūpų į lūpas ėjo žinia, kar, esant čia pat karaliui, karalius pasigailėtų jaunuolio, nes buvo tvirtinama. kad karalius ypač vengė nuodėmės.

Tačiau viskas nutilo, kai tolimi šauksmai pranešė artėjančius karaliaus lankininkus ir alebardininkus, kurių tarpe ėjo ir pats pasmerktasis. Ir iš tikrųjų netrukus eisena pasirodė turgavietėje. Eisenos priekyje žingsniavo laidotuvininkų brolija, ilgais, žemę siekiančiais juodais rūbais ir dideliais, ties akimis išplautomis skylėmis gobtuvais. Žmonės bijojo šitų vaiduokliškų figūrų ir nutilo vos tik juos išvydę. Paskui juos žygiavo būrys lietuvių kanklininkų, apsisiautusių elnio kailiais. Tai buvo karaliaus sargybos dalinys, kurio užpakalyje buvo matyti kito dalinio alebardos, kurių viduryje, tarp teismo raštininko, turėjusio perskaityti sprendimą, ir laikančio Kristaus kančią kunigo Stanislovo, keliavo Zbyška.

Visų akys dabar nukrypo į jį, ir iš visų balkonų ir langų palinko merginų liemenys. Zbyška žingsniavo išeiginiais rūbais pasipuošęs: balta, karpytais kraštais liemene su auksiniais išsiuvinėjimais auksine juosta susijuosęs ir minios akims atrodė tarytum kokiu kunigaikščiu arba kilmingo kilimo jaunikaičiu. Iš ūgio ir iš plačių, glaudžiai aptemptų pečių, tvirtų blauzdų ir plačios krūtinės jis atrodė, visai subrendęs vyras, bet viršum šitos figūros buvo iškilusi beveik vaikiška jaunuoliško veido karališkojo pažo galva, kaktoje lygiai nukirptais, o ant pečių nugulusiais plaukais. Ėjo lygiu, spyruokliniu žingsniu, išbalusiu veidu. Tarpais tarytum sapnuodamas žvelgė į minią, tarpais kėlė akis augštyn į bažnyčios bokštus, kuosų būrius ir į siūbuojančius varpus, skelbiančius paskutinius jo gyvenimo akimirksnius. Kartais jo veide atsispindėdavo nusistebėjimas, kad šitas varpo gaudimas ir merginų verkšnojimas ir visos tos iškilmės yra tik jam vienam skirta. Iš turgavietės, dar iš tolo pamatė pastovą ir raudoną budelio apsiaustą. Tuo metu jis sudrebėjo ir padarė kryžiaus ženklą, o kunigas priglaudė prie jo lūpų nešamą kryželį. Už kelių žingsnių po jo kojomis nukrito erškėčio šakelė, mesta vienos merginų. Zbyška pasilenkė, pakėlė ir pagaliau nusišypsojo merginai, prapliupusiai graudžiu verksmu. Bet jis, matyt, pagalvojo, kad šitos minios ir iš langų mojuojančių skarelėmis merginų akivaizdoje reikia numirti drąsiai ir palikti jų galvose "narsaus jaunuolio" prisiminimą. Todėl staigiu judesiu atmetė plaukus, pakėlė galvą dar aukščiau ir ėjo taip tvirtai ir tiesiai, kaip eina laimėjęs riterių rungtynes, vedamas paimti laimėtąsias dovanas. Pirmyn tačiau judėjo pamažu, nes priešaky jų esanti minia vis tirštėjo ir nenoromis traukėsi iš kelio. Veltui pirmieji ėję lietuviai kas akimirką šaukė "Eik šalin! Eik šalin!" Niekas nesistengė suprasti šitų žodžių prasmės, ir spūstis kas kartą didėjo. Nors du trečdalius

Krokuvos miestelėnų sudarė vokiečiai, tačiau visur girdėjosi pikti šauksmai prieš kryžiuočius: "Gėda, gėda! Kad pastiptų tie kryžiuočių vilkai, jei vaikai turi mirti tik dėl to, kad juos patenkintų! Gėda karaliui ir karalijai!" Matydami priešinimąsi, lietuviai nusiėmė nuo pečiu lankus, tačiau paleisti šūvių be įsakymo neišdrįso. Jųjų vadas į priekį pasiuntė alebardininkus, nes jiems buvo lengviau daryti kelią, ir tokiu būdu priartėjo prie riterių, stovinčių kvadratu apie pastovą.

Riteriai pasitraukė nesipriešindami. Pirmieji įėjo alebardininkai, o paskui juos Zbyška su kunigu ir raštininku. Bet dabar įvyko, ko niekas nesitikėjo. Staiga iš riterių tarpo išėjo Povala su Danute rankose ir griaudžiančiu balsu taip sušuko "Stok!", kad visas būrys sustojo, kaip įkastas į žemę. Nei sargybos vadas, nei joks kareivis nedrįso priešintis ponui ir tikrajam riteriui, kuris kasdien buvo matomas karaliaus pilyje ir dažnai tardavosi su pačiu karaliumi. Pagaliau ir kiti įžymesnieji pradėjo šaukti įsakomuoju balsu: "Stok! Stok!" o ponas iš Tačevo prisiartino prie Zbyškos ir padavė jam baltai apsirengusią Danutę.

Zbyška, suprasdamas, kad tai yra atsisveikinimas, sugriebė ją, apkabino ir prispaudė prie krūtinės, bet Danutė, užuot prie jo glaudusis ir apkabinus jo kaklą rankomis, ko greičiausiai nutraukė nuo savo šviesių plaukų, iš po rūtų vainikėlio, baltą kaspiną ir apvyniojo Zbyškos galvą kartu šaukdama visu savo išverktu vaikišku balsu:

— Jis yra mano, mano!

— Josios jis yra! — pakartojo galingi riterių balsai. — Pas kaštelioną!

Jiems atsakė panašus į griaustinį žmonių šauksmas:

— Pas kaštelioną! Pas kaštelioną!

Kunigas pakėlė augštyn akis, teismo raštininkas sumišo, o sargybos vadas ir alebardininkai nuleido ginklus, nes visi suprato, kas įvyko.

Gerb. Skaitytojau, šiais metais KARYJE talpinome tik nedidelę dalį Kryžiuočių I tomo, kuris netrukus išeis atskira knyga .

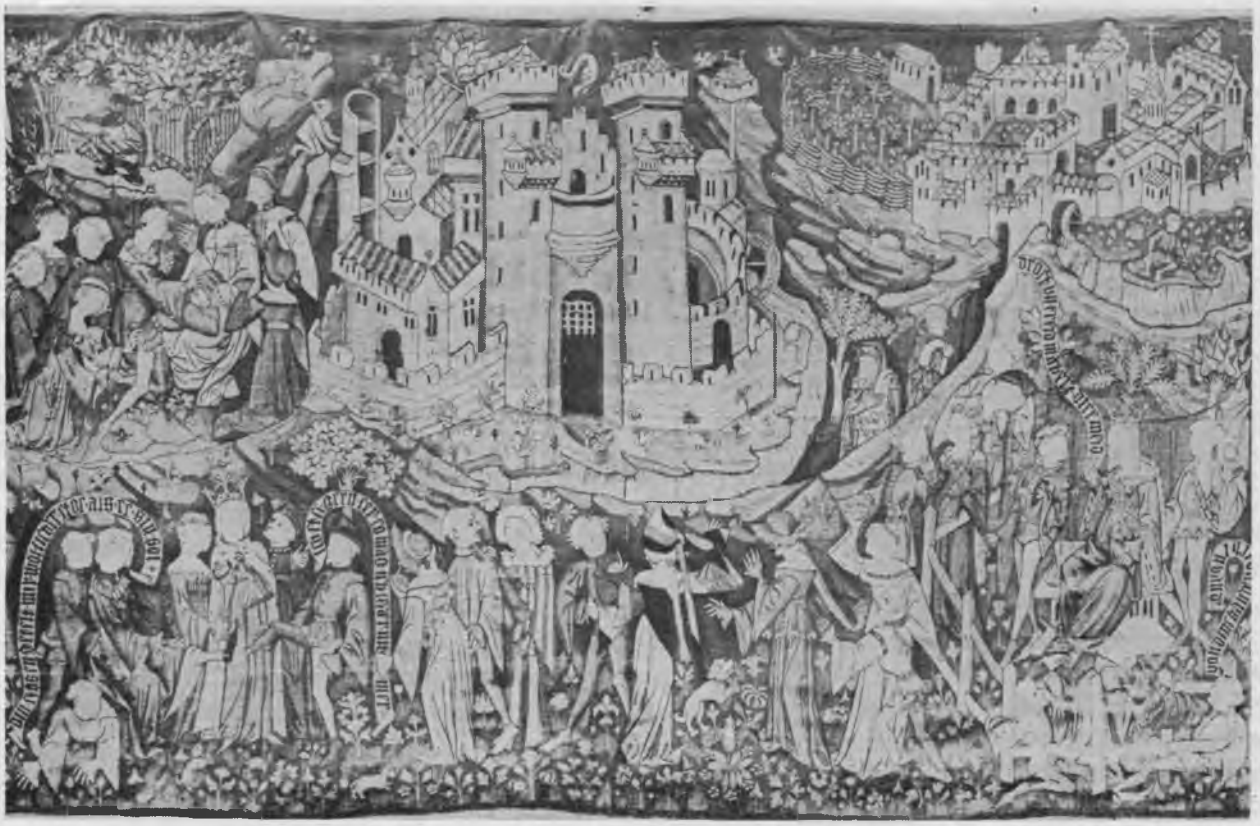

Viduramžių idilė

LATVIŲ LAISVĖS IR NEPRIKLAUSOMYBĖS KOVOS

K. STALŠANS, mag. hist.

Kiek liudija kronikos, istorijos šaltiniai ir tautosaka, latvių tautos laisvės kovos ir pastangos prasidėjo jau žiloje senovėje. Rusų kronika sako, kad 12. amžiaus pradžioje, 1107 m. senųjų latvių kiltis žemgaliai smarkiai sumušė Polocko rusų kunigaikštį, praradusį 9,000 žuvusiųjų, todėl kad rusai, rinkdami mokesčius nuo žemgalių, kartu su tuo kėsinosi pavergti juos. Kada to pačio šimtmečio pabaigoje pas lybius, kurie gyveno dabartinės Rygos apylinkėse, kartu su pirkliais atėjo misionieriai skelbti krikščionybę, laisvieji lybiai nesipriešino. Bet kada jie matė, kad kiek vėliau atėję kryžiuočiai stengiasi juos pavergti, prasidėjo kovos. Lybiai vistiek buvo nugalėti. Kovų metu 1201 m. buvo įsteigtas Rygos miestas, iš kurio prasidėjo latvių kilčių: latgalių, sėlių, kuršių ir žemgalių užkariavimas. Visi priešinosi, bet negalėjo išsilaikyti. Sėliai pateko vokiečiu galion 1208 m., latgaliai — 1224 m., kuršiai — 1260 m., bet žemgaliai, kaip pradėjo kovas 1219 m. su kryžiuočių ordinu, taip ir atkakliai su pertraukomis tęsė iki pat 1290 m., tam tikru laiku savo žymaus kunigaikščio (kronikose pavadintas "rex") Viestarto arba Vestardo vadovybėje. Kovos buvo žiaurios. Viestartas norėjo sujungti visas latvių kiltis prieš vokiečius, bet nepavyko. Jis gyveno viename laikotarpyje su Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu Mindaugu, kuris sujungė lietuvius, išsilaikė prieš vokiečius ir padėjo pagrindus Lietuvos karalystei. Manoma, kad Viestartas Mindaugo pavyzdžiu norėjo to pat pasiekti senojoje Latvijoje. Po kruvino mūšio 1289 m. prie Sidrabenės pilies, žemgaliai buvo sumušti ir visos latvių kiltys, praradusios laisvę, tapo vokiečių pavergtos. Tada prie laisvės pripratę žemgaliai nenorėjo likti vokiečių vergovėje ir, pagal kroniką, 100,000 jų paliko tėvynę ir perėjo gyventi laisvojon Lietuvon, kur jie su laiku sulietuvėjo.

Vokiečiai latvių ir estų kilčių užkariautuose kraštuose įsteigė savo Livonijos valstybę, kuri išsilaikė šimtmečiais, iki pat 1561 metų. Šiame laikotarpyje latvių tauta prarado savo žemę, kuria palaipsniui savinosi užkariautojai, sudarę sau didelius, kartais neįmanomai didelius dvarus. Buvusieji latvių bajorai arba perėjo į vokiečius (manoma, kad nedaug), arba susiliejo su ūkininkais, kurie virto baudžiauninkais. Prarandanti laisvę, tauta, vistiek nenustojo svajoti apie ją. Tų metų tautosaka liudija apie tai. Yra nemažai pasakų ir šiaip padavimų apie nuskendusią pilį, kuri kada nors prisikels, apie miegančią karalaitę, kuri laukia savo sužadėtinio, kuris ją pažadins ir t.t.

Po Livonijos karo 1582 m. Livonijos valstybė buvo galutinai suskirstyta: visos latvių žemės pateko suvienytai Lietuvos — Lenkijos valstybei kaip 2 autonominės sritys: Kuršo ir Uždauguvio hercogystės. Po taip vadinamojo švedų—lenkų karo, pusę Uždauguvio hercogystės latvių žemės su Rygos miestu pateko Švedijai (1600—1629). Po žiauraus karo (1700—1721) Rusija paėmė švedams priklausančią dalį su Ryga. Po I Lietuvos — Lenkijos padalinimo 1772 m. Uždauguvio hercogystę (Latgalę) paėmė Rusija, pagaliau ir Kuršo hercogystė po III padalinimo 1795 m. pateko Rusijai.

Matome, kad valdžios latvių žemėse keičiasi, bet svetimųjų dvarininkų — vokiečių Latgalėje ir lenkų galia nepasikeitė — dar daugiau sustiprėjo. Latvių tauta buvo tapusi dvarų tarnais. Rusijos carų laikais 18 šimtmečio pabaigoje baudžiauninkai jau pasidarė vergais — būriais buvo varomi į turgus pardavinėti; už pabėgimą buvo pjaunami pirštai, rankos, net kojos, dvarininkas galėjo savo tarną visiškai užmušti be jokios atsakomybės. Ryšium su tuo, pradedant nuo 1771 m., prasidėjo žemininkų — baudžiauninkų sukilimai, kartais jie buvo vietinio charakterio, kartais apėmė daugelį apskričių. Kruvinas buvo taip vadinamasis Bebrų ir Veselauskos apylinkių sukilimas 1841 m., į šiaurę nuo Dauguvos Vidžemėje, kuris prasiplėtė beveik po visą latvių dalies Vidžemės guberniją. Visagalė vokiečių dvarininkija nubausti riaušininkus pašaukė pagalbon rusų kariuomenę. Žiemos metu nuogai išrengti žmonės buvo plakami rykštėmis, senesniojo amžiaus žmonės neiškentėjo, mirė vietoje, kas paliko gyvas ,buvo ilgiems metams įmestas kalėjiman, vadai išsiųsti Sibiran. Po to buvo paskelbta, jeigu kas mėgins kelti neramumus, bus nubaustas dar smarkiau.

Po pralaimėto Krymo karo rusų caras buvo priverstas panaikinti baudžiavą 1861 m. Prasidėjo kitas laikotarpis. Pasikeitė ekonominis gyvenimas. Dvarininkams patogiau buvo už brangią kainą pardavinėti arba išnuomoti ūkininkams kadaise jų pačių atimtą žemę. Dvarai ir didesnė dvarininkų privilegijų dalis paliko nepaliesti. Didesnė latvių tautos dalis liko bežemiai, dvarams priklausė daugiau negu pusė Latvijos žemių. Nepasitenkinimas dvarininkais ir jų privilegijomis augo. Prasidėjo naujas laikotarpis — tautos prisikėlimas. Vokiečių dvarininkai ir jų pagelbininkai — dvasininkai apgailestavo, kad nepradėjo per dvarus ir bažnyčias vietinius valstiečius nutautinti, kaip padarė lenkai Lietuvoje, ypatingai jos rytuose. Vyskupas Walteris Valmieros mieste, sinodo metu 1864 m. šaukė: "Suvokietinkit vietinius!", bet jau buvo per vėlu.

1905 metai. Vėl riaušės, revoliucija, nukreipta ne tiktai prieš dvarininkus, bet jau prieš rusų carų despotizmą. Valsčiuose susidarė taip vadinamosios "Ricibas Komitejas", kurios siuntė atstovus kongresan į Rygą, kuris nusprendė nutraukti ryšius su rusų valdžia, nemokėti mokesčių, valdininkais paskirti latvius ir t.t. Tuo pačiu laiku įvyko mokytojų kongresas, kuris reikalavo mokyklose įvesti latvių kalbą kaip dėstomąją kalbą. Žodžiu, buvo reikalauta autonomijos. Kongresas prisimena tuo metu Lietuvių Didįjį Seimą Vilniuje.

Revoliucionieriai pralaimėjo. Viskas, ko siekė, nuėjo niekais. Sekė rusų valdžios išsiųstos, taip vadinamos, "baudžiamosios ekspedicijos" vokiečių dvarininkų vadovaujamos, sukvalintų ir žiauriu Dono kazokų vykdomos. Riaušininkai buvo gaudomi, jų namai deginami. Kas nesuspėjo pasprukti, vietoj buvo pakartas arba sušaudytas, pačiam prieš tai išsikasus duobę. Ir vėl buvo plakama rykštėmis už menkniekius, už pora teisingai pasakytų žodelių susirinkime. Žuvo per 4000 žmonių.

Pirmasis Pasaulinis karas (1914—1918 m.). Kada 1915 m. vokiečiai jau pasirodė Kurše, rusų karo vadovybė paleido šūkį ,kad latviai patys gintų savo žemę. Susidarė 9 latvių batalionai, vėliau pulkai, kurie at-

kakliai kovėsi ištisus 2 metus prie Dauguvos dešiniojo kranto ištiestame fronte. Kovos ir mūšiai pareikalavo dešimtis tūkstančių aukų. Kartais rusų generolai liepdavo latvius varyti tiesiog prieš atvirą vokiečių kulkosvaidžių ugnį, kad tik juos greičiau iššudytų, nes po karo, sulaužant vietinių vokiečių dvarininkų galią, jų dvaruose buvo numatyta apgyvendinti rusų kolonistus ir jau anksčiau pradėtą Latvijos rusifikaciją užbaigti. Veltui buvo pralietas kraujas, veltui buvo viltys, kad caro valdžia latvių tautai už tokį pasiaukojimą nusileis, ką nors duos. Estai ir lietuviai jokių atskirų savo batalionų rusų armijoje neturėjo ir, susidarius palankioms tarptautinėms sąlygoms, be jokių milžiniškų aukų, vis tiek paskelbė savo nepriklausomybę.

Karo pasėkos buvo be galo liūdnos. Vokiečiams prisiartinant, rusai varyte varė žmones iš buv. Kuršo gubernijos ir Rygos. Tada Latvijos teritoriją paliko arti 1,000,000 žmonių. Tai buvo reiškinys, primenąs viduramžius, tautų kraustymosi laikus. Pabėgėliai buvo išsklaidyti po plačią Rusiją ir Sibirą. Mirtingumas tarp jų buvo labai didelis, ypatingai tarp vaikų. Kada 1925 m. pasibaigė pabėgėlių sugrįžimas, Latvijoje buvo tiktai 1,845,000 gyventojų, o 1914 m. Latvijos teritorijoje gyveno 2,550,000 gyventojų. Vadinasi, Latvija buvo praradusi per 700,000 gyventojų. Reliatyviai imant, tokio praradimo nebuvo nė vienoje tautoje. Prancūzija tuo pačiu metu buvo praradusi taip pat 700,000 gyventojų, bet ten gyventojų skaičius yra 16 kartų didesnis negu Latvijoje.

Tiesiog nuostabu, kad po tiek daug žmonių praradimo, po tiek daug kančių, po bado, karo metų dar buvo galima atstatyti savo valstybę ir vėl kovoti už ją. Ką tik buvo paskelbta nepriklausomybė, 1918 m. lapkričio 18 d., o prie rytų sienos jau pasirodė pirmas priešas. Naujos valstybės laikinoji valdžia neturėjo nei kariuomenės, nei pinigų, nei iždo, bet turėjo tautos pasitikėjimą. Jau sausio 3 dieną (1919 m.) bolševikai užėmė sostinę — Rygą. Valdžia pasitraukė į Liepoją ir pradėjo ten organizuoti latvių tautinę kariuomenę. Nežiūrint to, kad daugumas Kuršo gyventojų buvo išvaryti ir dar nebuvo grįžę, tautinė kariuomenė kasdien augo ir didėjo stumiant rusus atgal Rygos link. Beveik visi latviai, kuriuos bolševikai buvo mobilizavę prieš "baltuosius", perėjo tautinės kariuomenės pusėn, kas palengvino jai gegužės 22 d. bolševikus išvaryti iš Rygos. Tuojau latviams atsirado naujas priešas — vokiečių daliniai su von der Goltzu priešakyje ,kuris ligtol buvo latvių sąjungininkas prieš bolševikus. G. nepripažino nei Latvijos, nei Estijos, jo tikslas buvo sudaryti Pabaltijo hercogystę ir prijungti prie Vokietijos. Kadangi estai bolševikus jau buvo visiškai išvarę, jie pasiruošė prieš Goltzą ir birželio viduryje įžygiavo šiaurės Latvijon. Jiems tuojau padėjo latvių daliniai. Bendromis jėgomis Goltzas buvo galutinai sumuštas 1919 m. birželio 22 d. prie Cėsų miesto 80 km į šiaurę nuo Rygos. Tai rodo, kad, einant kartu, galima padaryti, kas atskirai sunkiai būtų įvykdoma arba visiškai negalima. G. turėjo Latviją apleisti, bet to nepadarė, pasilikdamas Kurše.

Kadangi Latvijos rytinis kraštas — Latgalė dar buvo rusų bolševikų rankose, latvių jėgos buvo nukreiptos ten. Pasinaudodami tokia situacija, vokiečiai organizavosi iš naujo, didindami savo jėgas iš visokių atsibastėlių ir tamsių elementų, vietinių vokiečių dvarininkų surinktų, kad suduotų galutinį smūgį latviams. Tų bandų vadovybė pasikeitė: vieton von der Goltzo, stojo Bermontas. Spalio 10 d. jie buvo jau prie Dauguvos, Rygos mieste, perkirsdami jį į 2 dalis: latviai stovėjo senamiestyje, užimdami miesto didesnę dalį, vokiečiai — Uždauguvyje, užimdami mažesnę. Latvių jėgos buvo nedidelės, nes reikėjo kovoti dviem frontais. Bermontininkų buvo keletą kartų daugiau ir geriau ginkluotų. Tai buvo dvarininkų sąmokslas prieš savo buvusius tarnus.

Prasidėjo žūtbūtinė kova su amžinu priešu. Tai buvo niekados prieš tai nebuvusi kova, kuri užsitęsė vieną mėnesį. Tauta pasidarė taip vieninga, kaip niekados. Ėjo, kas galėjo ginklus pakelti. Jeigu jau mūšyje prieš Goltzą, prie Cėsų, miesto mokiniai sudarė savo dalinius, kovėsi ir žuvo, tai dabar šimtai jų paliko mokyklos suolus ir stvėrėsi ginklo, studentai paliko auditorijas, valdininkai įstaigas, darbininkai fabrikus, kad gintų savo sostinę ir kartu su ja savo naująją valstybę. Lemtingas mūšis įvyko naktį iš lapkričio 10 d. į lapkričio 11 d. Latviams pagalbon atskubėjo estų daliniai, ir jie kartu puolė vokiečius iš Dauguvos kairiojo kranto, anglų patrankos puolė iš pajūrio, kur prie Dauguvos žiočių buvo atvykęs 1 anglų karo garlaivis. Vokiečiai neišlaikė ir lapkričio 11 d. jų Uždauguvyje jau nebebuvo. Jie pasitraukė ne be kovų į Lietuvą, kur juos lietuviai pasveikino savo kulkomis, išvarydami už atitinkamos sienos.

Po to, visos jėgos buvo nukreiptos prieš bolševikus Latgalėje. Kovos užsitęsė iki 1920 m. vasario pabaigos, kada bolševikai buvo priversti palikti Latviją. Pagaliau taikos sutartis su Sov. Rusija buvo pasirašyta 1920 m. rugpjūčio 11 d., pagal kurią "amžinai" buvo atsisakyta nuo latvių žemių.

Prasidėjo naujas gyvenimas, 700 metų svetimųjų priespaudos buvo nusikratyta. Tautos išrinktoji Saeima pravedė toli einančius įstatymus, ypatingai žemės reformą, kuri buvo vykdoma iki pat nepriklausomybės galo. Valdžia suprato, kad tauta be žemės nėra tauta. Išsipildė šimtų tūkstančių svajonės — bežemiai gavo žemės ir greitu laiku pasidarė pasiturinčiais ūkininkais. Gyvenimas visose srityse sparčiai ėjo pirmyn pažangos keliu. Tauta atgimė. Gyventojų skaičius 1939 m. pavasarį jau peršoko 2,000,000 žmonių. Jeigu ne antrasis pasaulinis karas, dar daugiau būtų pasiekta, dar daugiau laimėta.

Sekančiame KARIO numeryje pradedamas spausdinti graikų klasiko KSENOFONO aprašymas apie 10,000 graikų samdinių žygį prieš persų karalių **ARTAKSERKSĄ**.

Kadangi KARIO spausdinama tik ribotas egz. kiekis, prašome nedelsiant išsirašyti žurnalą 1956 metams. Vėliau išsirašiusiems gali pritrūkti pirmųjų numerių.

PERŠOVĖ VIENAS KITĄ

ALEKSAS GRIAUZDĖ

Atsargos viršila Antanas Matonis

Viršila Antanas Matonis, gim. 1896 m. birželio 16 d. Klepočių km., Valkininkų valsč., ūkininkų šeimoje. Vienturtis.

Pradžios mokyklą lankė Valkininke, o vėliau technikos mokyklą Vilniuje, kurioje tuo laiku buvo tik du lietuviai mokiniai. Tuomet sunku buvo patekti technikos mokyklon, bet tėvas mokyklos direktoriui davė kyšį: briedžio ragus. 1914 m., karui prasidėjus, buvo paimtas caro kariuomenėn. Pradžioje tarnavo 8 geležinkelio batalione, o nuo 1916 m. pradžios Baltijos laivyne, I rango kreiseryje "Slava". Revoliucijai kilus buvo Kronštate. Buvo išsitarnavęs vyr. puskarininkio laipsnį. Revoliucijos metu Petrapilyje susitiko karininką Povilą Dundulį, kuris patarė pereiti į lietuvių batalioną. Gen Nagiaus pagalba (tuo laiku jis buvo jūrų ligoninės Kronštate vyr. gydytoju) buvo perkeltas į lietuvių batal. Vitebske, kur atsirado 1917 rugsėjo mėn. Btal. vadu buvo karininkas Juozapavičius, kiti karininkai: Dundulis, Petras Genys ir daugiau, kurių dabar neatsimena. Artinantis vokiečiams, pasitraukė į Toročiną, kur sutiko savo tėvą. Lietuvon grįžo 1918 m. gegužės mėn. į ūkį.

Lietuvos kariuomenėn įstojo savanoriu Vilniuje 1918 m. spalio mėn. Tuo laiku laipsnių dar nebuvo; buvo priskirtas prie Lietuvos Tarybos sargybos viršininku. Artinantis į Vilnių bolševikams, Matonis buvo perkeltas į 1 pėst. pulką Alytuje. 1919 m. sausio mėn. su karininkais Musteikiu, Mikelėnu ir Matulioniu (apie 60 žm. būrys) nuvyko į Lentvarį perimti iš vokiečių ginklus, kurie atidavė lietuviams, nuginklavę lenkus. Negalėdami grįžti Alytun tiesiog, vyko per Kauną. Alytuje būnant, buvo paskirtas I pėst. pulko I kulkosvaidžių kuopos viršila. Kuopos vadas buvo Aleksandras Svilas. Vėliau vadai keitėsi. Buvo: Jonas Jackus (gen., Karo M-los v-kas), Savickas, Povilaitis.

Pasirodžius apie Daugus bolševikams, karininkams Svilui ir Gladučiui vadovaujant, dviem pastotėm (apie 10—12 žm.) išvyko žvalgybon. Daugų miestelyje paėmė pirmą bolševikų belaisvį. Po kurio laiko bolševikai puolė Alytų. Movės — Švobiškės rajone jo kuopa pirmą kartą susirėmė su bolševikais. Neatsilaikius pasitraukė į Alytų. Skubiai teko kraustytis iš Alytaus. Pačiam pulko vadui kar. Juozapavičiui vadovaujant, buvo skubiai evakuojama ginklai, municija ir kt. dalykai iš sandėlių. O susisiekimo priemonių labai trūko. Bolševikams puolant, anksti rytą skubiai teko trauktis su gurguolėm tilto link. O jau bolševikai iš vienos pusės buvo prisiartinę prie Nemuno. Jojant per tiltą (pradžioj tilto), Matonio akyse buvo nušautas kar. Juozapavičius (tik kelis žingsnius nuo jo). Smarkiai apšaudant tiltą ir kilus panikai, negalėjo kar. Juozapavičiaus paimti. Po kelių dienų, bolševikus atmušus, kar. Juozapavičiaus lavonas buvo rastas arklidėse sumuštas, išmuštais dantimis (buvo auksinių). Vėliau Matonis su I būriu buvo perkeltas į šarvuotą traukinį.

Perkėlus pulką (I pulką) Ukmergės rajonan, pirmus mūšius turėjo prie Kurklių — Kovarsko. Netoli Anykščių, Jelmininkų dvare stovėjo bolševikų dalinio štabas. Štabas buvo tyliai apsuptas. Žygyje dalyvavo 2-ros kuopos dalis, kar. Zalatoriaus vadovaujama, ir 2-ro būrio kulkosvaidininkai Matonio vadovaujami. Matonis, įšokęs dvaro rūmų koridoriun, susikovė su bolševikų komisaru. Šautuvams kartu iššovus, Matonis buvo sužeistas skruostan, o komisaras per krūtinę. Tuo kartu paėmė apie 30 belaisvių. Matonis išgulėjo ligoninėje apie 5 savaites.

Matonis dalyvavo visose I pėst. pulko kovose su bolševikais. Už visus kovose pasižymėjimus gavo Vyčio Kryžių (Nr. 98) I laipsnio.

Pasibaigus kovoms su bolševikais, I pėst. pulkas buvo perkeltas į frontą prieš bermontininkus. Per Kauną nuvyko į Baisogalą. Buvo dažnų susirėmimų su plėšikaujančiais bermontininkais. Svarbesnis šis. Sykį atvyko štaban stalius ir pranešė, kad netolimam dvarely yra apsistoję vokiečių bermontininkų gusarai. Buvo nutarta pulti. Tam reikalui buvo parinkti žmonės. Kuopos vadas Jackus jam taręs: "Antanai, vyk ir tu, tenai būsi reikalingas". Jis su savo kareiviais paėmęs 3 lengvus kulkosvaidžius, kiti paėmę daugiau granatų. Apsupo gerai, tik netikėtai išėjęs vienas vokiečių gusaras ir pamatęs. Nepavykus tyliai likviduoti, puolė dvaro rūmelius granatom. Po puolimo rado viduj tik 2 gyvus gusarus. Kiti buvo žuvę. Paėmė 48 arklius, 1 sunk. kulkosvaidį ir 1 lengvą. Šautuvai buvo granatų apgadinti.

Puolant Radviliškį, Matonis su kulkosvaidžių kuopa puolė malūną. Sunkios kovos buvę. Tik artilerijai pataikius malūnan, jį paėmė. Pasižymėjo savo sumanumu ir drąsa kautynėse. Už Radviliškio kautynes gavo II laipsnio Vyčio Kryžių (Nr. 873). Prie Radviliškio buvo sužeistas kojon. Vėliau dalyvavo kovose su lenkais.

Iki 1922.XII.5 d. buvo I pėst. pulke Ukmergėje. Nuo 1922 iki 1926 tarnavo Kauno m. policijos I nuovadoje vyr. policininku. Nuo 1927 m. pradžios vėl grįžo I pėst. pulkan viršila. Nuo 1932—34 pasikvietė gen. Jackus į Karo Mokyklą. Nuo 1934 m. išėjo į atsargą ir gyveno ūkyje, kurį gavo kaip savanoris kūrėjas. 1940 m. užėjus bolševikams, Trakuose buvo tardytas, kaltinant pabėgimu iš raud. armijos, dalyvavimu Šaulių S-goje ir kovose prieš bolševikus. 1941 m. karui kilus buvo lietuvių partizanų eilėse. Buvo ir gen. Plechavičiaus daliniuose. Stovėjo Marijampolėje, komendantūros kuopos viršila. Vokiečiams nuginklavus, 1944 m. buvo išvežtas darbams į Vokietiją, Weimaran.

Karui pasibaigus, Matonis gyveno Salzburge, Austrijoje, o iš ten 1950 kovo 11 d. atvyko į Amerikos Jungtines Valstybes.

Už nuopelnus Lietuvai apdovanotas: Vyčio Kryžium I ir II laipsnio, savanorių kūrėjų medaliu, Šaulių Žvaigžde ir 10 m. Nepriklausomybės sukakties medaliu.

Viršila Matonis labai malonus žmogus. Gyvas, judrus ir labai kuklus. Man buvo labai sunku jį išklausti. Papasakojo vieną kitą nuotykį, savęs niekur neiškišdamas priekin. O kad jis yra atlikęs narsių žygių, aišku iš jo gautų dviejų Vyčio Kryžių. Juk šiaip sau jie nebuvo dalinami. Reikėjo gerokai pasižymėti.

Į KAREIVIŠKAS DIENAS PAŽVELGUS

EDV. ŠULAITIS

Nevienas esame girdėję reklaminius šūkius: "Join the Navy and see the world", arba tokio pat pobūdžio teigimus apie mokslinimosi galimumus armijoje, aviacijoje ar kur kitur. Be abejo, jie daugiausia yra taikomi jaunuolių širdims suvilioti, tokiems, kuriems atsibosta civilinis gyvenimas ir apkarsta čia sunkiai uždirbama duona. Tada kelias tokiems yra aiškus: pasirinkti norimą ginklo rūšį ir su šypsena lūpose įžengti į nerūpestingą karinį gyvenimą.

Tačiau nevisiems yra proga apsispręsti už karinio gyvenimo pasirinkimą ir didžioji dalis turi, gal su truputį sukąstais dantimis, praverti kariuomenės stovyklos barakų duris, kaip "Selective Service" įstaigos "aukos". Bet ir šiai šaukiamųjų kategorijai priklausantis jaunuolis neprapuls už kareivinių sienų, o čia įgytas patyrimas, bus naudingas ir karinę prievolę užbaigus.

Jau daug lietuvių ir iš naujai atvykusiųjų tarpo, savanoriškai ar ne, turėjo progą tarnauti šio krašto ginkluotose pajėgose. Čia mūsiškiai, paprastai, užsirekomenduodavo kaip pareigingi kareiviai.

Bet dabar, sugrįžus į civilinį gyvenimą, buvusiam G.I. atsiveria platesni horizontai ir turimas "veterano" titulas daug kur padeda. Paimkime tik vieną tokią paramą moksle, kuri yra teikiama pagal vadinamą "G.I. bilių". Čia paprastam, 2 metus ištarnavusiam veteranui, neturinčiam šeimos ir studijuojančiam pilną laiką, yra galimumas gauti 3960 dol. pašalpą 36 mokslo mėnesių periodui. O su šeimomis ši pašalpa dar gali būti didesnė. Be to, yra dar ir daugiau visokių veteranams privilegijų, kuriomis Dėdė Samas atsilygina už jo kariuomenės eilėse praleistą laiką.

Tačiau ne apie tai čia norėjome rasyti, bet patiekti žiupsnelį atsiminimų iš anų kariuomenės laikų, kurie iš atminties vis negali išgaruoti ir turbūt niekada neišgaruos.

Šių eilučių autoriui ilgesnį laiką yra tekę išbūti didžiojoje Fort Lewis kariuomenės stovykloje Washingtone, kuri daugeliui lietuvių yra gerai pažįstama vietovė. Nors nemaža mūsiškių čia yra viešėję tik trumpai, pakeliui į Japoniją, Korėją, Aliaską arba Okinavą. Neretai, maža mūsų Fort Lewis nuolatinių gyventojų saujelė išleisdavome savo tautiečius į tas svetimas šalis, dalinai pavydėdami jiems to malonumo — veltui pakeliauti po platųjį pasaulį.

Gyvenimas kariuomenėje būtų nuobodokas, jeigu kart nuo karto nepasitaikytų progų jį paįvairinti. Pavyzdžiui, iš niekur nieko, pereitų metų rudenį gavome žinią, jog būrys mūsų bataliono kareivių važiuosime talkininkauti Universal-International filmų bendrovei Audrie Murphy autobiografinės filmos "To Hell and Back" gaminime.

Nevienas dėl to turėjome nusidžiaugti, jog iš šimtų tūkstančių armijos atstovų esame tie laimingieji, kurie mėnesį laiko būsime kartu su artistais, patys savo akimis matydami tuos daugeliui dar naujus filmavimo darbus. Taip tada mėnesį laiko praleidome Yakimos, Wash., apylinkėse, kur laikinai buvome tapę vieni vokiečiais, kiti amerikiečiais ir prožektorių šviesoje, prieš filmų aparatus, vaizdavome kautynes ir pan.

Dabar, stebint tą filmą vistiek malonus jausmas vyrauja, pamačius vėl tuos atmintinus veidus ir vaizdus, kurie, tikriausiai, niekad neišdils iš atminties. Ypatingai jeigu juos galima atgaivinti atsivertus albumą, kur prieš akis atsiveria tas užburtas filmų pasaulis negyvame fotografijos popieriuje.

Kairėj: Vartai į pagrindinę FORT LEWIS, Wash. kariuomenės stovyklą. Dešinėj: Rikiuotė stovyklos kieme.
E. Šulaičio nuotr.

Filmuojant To Hell and Back "vokiečių" grupė, viduryje šio straipsnio autorius.

Bendras stovyklos vaizdas
E. Šulaičio nuotr.

Kitas iš armijos laikų labiau įstrigęs įvykis — tai kelionė į Hollywoodą, Calif., kuris nebuvo toks pripuolamas, kaip pirmasis, bet turėtas normalių atostogų metu. O atostogų juk kariuomenėje nemaža gaunama — net 30 dienų per metus.

Šio lankymosi Hollywoode gal nereikėtų minėti, jeigu ne tos privilegijos, kurios ir čia nenustoja galios vyrams Dėdės Samo uniformose. Iš Hollywoodo USO klubo teko aplankyti ekskursijomis bemaž visas didžiąsias filmų studijas, kurios paprastiems "mirtingiems" žmonėms tegali būti matomos tik sapnuose.

Keliavimas po įvairias filmų studijas yra tikrai malonus dalykas: viskas atrodo lyg pasakų karalijoje. Čia galima sakyti nieko nėra tikra, tačiau akiai atrodo realu, kadangi ją apgauti daug nereikia. Pakanka paprastos "erzacinės" medžiagos, grimo ar kostiumų ir jų paveikti žiūrovai verkia, juokiasi ar kitaip priima tuos dirbtinius vaizdus už gryną pinigą.

Atmenu, vaikščiojant po didžiąją "Columbia" bendrovės studiją, palydovas aprodė mums kalnus, didžiulius akmenis, krintančius ant žmonių, kurie prislėgti baigdavo savo gyvenimą. Tačiau pasirodė, jog jie tuščiaviduriai ir net vaiko negalėtų sužeisti. Tada vienas iš bičiulių, pamatęs gerokai lenktų linijų moterį, toje dirbtinumo nuotaikoje, įsidrąsino palydovo paklausti — ar joje viskas yra realu?

Hollywoode viena iš lankytinų vietų yra USO klubas, kuris yra ant Hollywood Blvd., netoli Vine gatvės. Tai yra pats šio miesto centras ir čia randasi didžiųjų televizijos ir radijo tinklų: NBC, CBS ir ABC studijos. Klube judėjimas yra gana gyvas ir nuotaika jauki, ypatingai vakarais, kada susirenka daug jaunų šeimininkių, siūlančių visokeriopą patarnavimą.

Tai keliais sakiniais patiektas atsiminimų pluoštelis iš kariuomenės laikų, kuriuos vieni jau išgyvenome, kiti dar tebegyvena, o tretiems — jie yra tik prieš akis.

Knyga turi 222 puslapius teksto ir 72 puslapius iliustracijų, atspaustų geresniame popieriuje ir įdėtų tarp lankų. Viso knygoj yra 294 pusl.

Iliustracijos apima šv. Kazimiero portretus senais laikais, jo tėvus, giminę, gyventąjį laiką, šventojo koplyčią Vilniuje, jo kultą Lietuvoje bei užsienyje ir lietuvių dailininkų pieštus jo paveikslus. Jos surinktos iš įvairių archyvų, bibliotekų, privačių kolekcijų.

Knygos kaina tik 3 dol.

Užsakymus siųsti:

DARBININKAS

680 Bushwick Avenue, Brooklyn 21, N. Y.

KARIAI ir jaunimas

Jūrų skautai baigė vasaros sezoną

Praėjo gražios, saulėtos dienos. Užgęso paskutiniai stovyklų laužai, nutilo gražios stovyklos dainos. Apmirė gamta.

Ir jūrų skautai nuleido baltas būres. Baigėsi būriavimo ir irklavimo sezonas, kuris šiais metais buvo ypatingai našus. Buvo daug valandų praleista prie būrių ir vairo. Ypatingai čia pasižymėjo Toronto jūrų budžiai bei jūrų skautai, kurie šiais metais laivais atliko tolimas keliones ir tuo būdu suteikė jaunimui gerą būriavimo stažą. Neatsiliko ir Čikagos jūrų skautės ir skautai, nors čia didelių kelionių nebuvo padaryta, tačiau būriavimui buvo pašvęsta apie 600 valandų. Kiekvienas skautas yra išbūriavęs beveik po 10 val. Clevelando j. skautai šiais metais įsigijo nuosavą būrlaivį ir pradėjo uoliai dirbti būriavimo mene. Kiti j. skautų vienetai irgi nesnaudė. Los Angeles j. skautai, neturėdami dar nuosavo laivo, šiais metais atliko ilgas keliones Ramiojo Vandenyno pakraščiu. New Yorko ir New Haveno j. skautai, nors ir naujai susiorganizavę, jau spėjo stovyklauti "Dainavos" ir "Bangos" stovyklose.

Dabar, užėjus rudeniui ir žiemai, j. skautai nemiegos meškos miegu, bet stengsis įgyti teoretinių žinių, kurias sekančių metų plaukiojimo sezone teks panaudoti, o gal netolimoj ateityj dirbti ir laisvosios Lietuvos atsikuriančiam jūros laivynui.

Jūsų Senelis

MŪSŲ ŠEIMOJE

New Yorko Skautų Vyčių Oktetas, kuris kyla kaip vienas iš judriausių ir pajėgiausių dainos vienetų New Yorke, lapkričio 27 d. atliks meninę programos dalį Lietuvos Kariuomenės Šventės minėjime Brooklyne. Be to, oktetas jau koncertavo Tarptautinėj Moterų parodoj New Yorke, New Yorko skautų būklo atidarymo iškilmėse ir Balfo koncerte Brooklyne. Oktetui vadovauja muz. M. Liuberskis. Oktete dainuoja A. Ilgutis, M. Ilgūnas, V. Gobužas, J. Lapurka, R. Kezys, V. Alksninis, G. Rajeckas ir L. Ralys.

Lietuvių Studentų Sąjunga JAVse Padėkos Dieną, lapkričio 24, Clevelande šaukia visuotiną savo narių suvažiavimą. Visų studentų pareiga yra stoti nariais į šią organizaciją ir aktyviai reikštis jos darbuose.

Studentai santariečiai Kalėdų atostogų metu New Yorke šaukia narių visuotinį suvažiavimą. New Yorko Santaros skyriaus pirm. spalio 15 d. buvo išrinktas J. Bilėnas.

New Yorko skautės "DAINAVOS" stovykloje vasarą.

Karinės žinios

NATO — ŠIAURĖS ATLANTO PAKTO ORGANIZACIJA

Nors nuo NATO įkūrimo jau praėjo daugiau negu 4 metai ir jam išleista nemaža bilijonų dolerių, bet jis nėra stiprus ir vis negali pasivyti komunistų karinio pajėgumo. "Ženevos dvasia" neigiamai veikia į NATO narių vienybę.

NATO karinio štabo darbas daugiausia sukasi apie komunistų karinio pajėgumo žinių rinkimą ir neaiškų planavimą, kaip juos pasivyti.

NATO karinį pajėgumą lyginant su komunistiniu gaunasi 1 prieš 3 ar net prieš 4 rusų naudai.

Rusai dabar turi 175 divizijas, nors nevisas pilnas, bet gerai paruoštas, 20,000 lėktuvų, kurių dauguma sprausminiai ir apie 350 povandeninių laivų. Vokiečiai pradėdami II D. Karą turėjo tik 75 pov. laivus. Prie rusų pajėgų reikia pridėti satelitų apie 75—80 divizijų ir 2,500 lėktuvų.

Neaiškiai viliamasi, kai Vokietija atsiginkluos, apsirūpins moderniausiais ginklais, gal ir pavyks rusams prisilyginti po 3—4 metų

NATO štabas samprotauja, kad karo greitai nebus ir primygtinai įtikinėja, jog jis niekad nesvarsto puolimo atvejo. Tikslas esąs išlaikyti ilgą ir pastovią taiką. Jei rusai pultų, tada puolimą atmušti ir už pradėjimą atkeršinti.

Nors NATO štabo v-kas gen. Gruenther primena komunistų pareiškimą, jog kapitalizmas ir komunizmas negali sugyventi, vieną kartą turi įvykti lemiamas susikirtimas ir po jo liks tik vienas, bet "Ženevos dvasia" ir ruskio šypsena užliūliuoja vadovaujančius protus. Vieton ruoštis vieningai sutvarkyti "mešką" jos urve, ruošiamasi su ja eiti riešutauti. Tai NATO pajėgumui yra labai pragaištinga.

Jei užsienių reikalų ministerių konferencija Ženevoje nueis pirmosios Ženevos konferencijos pėdomis, tai NATO laukia visai neaiški ateitis.

JUNGT. AMERIKOS V-BĖS

— Vapsvos išvaizdos lėktuvas yra didžiausias aviacijos laimėjimas po garso greičio pasiekimo. Toks lėktuvas sunaudodamas tiek pat degalų skrenda 25% greičiau už lėktuvą su įprastos formos liemeniu. Vapsvos išvaizdos liemuo leidžia patogiai nuslysti suspausto oro srovėms, kurios prie įprastinės išvaizdos liemenio veikia stabdančiai, lyg prie lėktuvo būtų prikabinti stabdantieji parašiutai.

Rusai tokios formos lėktuvo dar neturi.

— Didžiausias lėktuvnešis FORRESTAL (60,000 tonų) paskirtas į tarnybą. Jo ilgis — 1,036 pėdos, plotis — 252 p., aukštis nuo kylio iki stiebo viršaus — 187 p., denio plotas — 4 akrai; gali paimti apie 100 lėktuvų, kurie gali nusileisti ir 10.5° kampu su centro linija; turi 4 garinius lėktuvų išmetėjus, 4 lėktuvų keltuvus, naudoja 8 garo katilus, kurie išvysto 230,000 arklių jėgą, varomas 4 po 24 pėdas sraigtų; jo greitis iki 35 mazgų į val., pagrindinis vairas sveria 45 tonas; ginkluotas 8-iais radaru valdomais pabūklais. Nešamieji lėktuvai gali pakelti atominę bombą. Laivas turi specialius sandėlius atombombom. Forrestal kainavo $198,000,000.

Jis buvo užsakytas 1951 m. liepos mėn., metais vėliau nuleistas kylys

---

Spalio 22 — 23 d. Hartforde, Conn., Atlanto pakraščio skautų vadovai turėjo darbingą sąskrydį, kurio pagrindinis tikslas buvo pramatyti gaires sekančių metų darbo planui. Pašnekesius skaitė kun. dr. V. Cukuras, R. Šilbajoris ir dr. A. Šerkšnas. Dalyvavo Bostono, Worcesterio, Hartfordo, Waterburio, New Haveno, New Yorko, Elizabetho ir kt. vietovių skautų vadovai. Sktn. A. Matonis, šio Rajono Vadeiva, pareiškė, kad Rajonas yra didžiausias visoj Lietuvos Skautų Brolijoj, o taip pat yra pirmaujantis savo veikla. Rajone šiuo metu yra 362 skautai.

Spalio 1 d. Hartfordo studentų skyrius buvo surengęs linksmą initium semestri, į kurį iš Hartfordo ir aplinkinių vietovių suvažiavo apie 200 studentų. Ta proga įvyko studentiškų organizacijų atstovų posėdžiai.

New Yorko Skautų Vietininkija, kaip vienetas, išaugęs narių skaičiumi ir pagyvėjęs veikla, Vyriausiojo Skautininko nuo spalio 10 d. yra pertvarkomas į "Tauro" Tuntą. Tuntininku paskirtas buvęs vietininkas psktn. R. Kezys. Tunto ribose veikia skautų vyčių draugovė, skautų dr-vė, vilkiukų (jaun. skautų) dr-vė ir jūrų skautų laivas. Be to, čia veikia skautų ir skaučių dramos sekcija ir skautų vyčių oktetas. Tunto vadovai: V. Mikalauskas, V. Gobužas, J. Ulėnas, A. Alksninis, R. Penikas, V. Alksninis, R. Kisielius ir kt. Tunto kapelionas — kun. J. Pakalniškis. Tėvų ir rėmėjų komiteto pirmininkas A. Reventas.

New Yorko Šviesos, Santaros skyriai ir Skautų Vyčių Dr-vė rengia Naujųjų Metų sutikimą Grand Paradise salėse.

Studentai ateitininkai spalio 8 d. Hartforde buvo surengę koncertą, kuriame dainavo St. Baranauskas ir pianu skambino M. Kuprevičius.

Akademinio Skautų Sąjūdžio Clevelando Skyrius spalio 22 d. Olmsted viešbutyje gražiai paminėjo ASS 31 metines. Iškilmingos dalies metu kalbėjo Clevelando Korp! Vytis sk. pirm. V. Kamantas ir sktn. A. Augustinavičienė. Po to jaukioje nuotaikoje pasivaišinta kavute ir kepsniais. Svečių tarpe matėsi LB pirm. St. Barzdukas, "Dirvos" red. B. Gaidžiūnas ir kt.

New Yorko skautai ir skautės lapkričio 19 d., šeštadienį, šventė trigubą šventę: tą dieną iškilmingos sueigos metu buvo paminėta Kariuomenės Šventė, kurios metu į skautus kalbėjo LB Tarybos Prezidiumo pirm. plkn. J. Šlepetys, įvyko oficialus būklo atidarymas ir "Tauro" tunto "krikštynos". Iškilmės prasidėjo 4 val. Skautų Būkle, 195 Grand St., Brooklyn, N. Y. Apylinkių skautai ir skautės ir visuomenė buvo kviečiami dalyvauti.

Lietuvių Sąjungos "RAMOVĖ"
Centro Valdyba
Chicago, 1955 m. spalio 17 d.

BENDRARAŠTIS Nr. 25.

Liečia: L.S. "Ramovė" ir Am Lietuvių Legijono susijungimo klausimą.

Lietuvių Sąjungos "Ramovė" Centro Valdyba savo posėdyje š.m. spalio mėn. 9 d. svarstė L.S. "Ramovė" ir Am. Lietuvių Legijono susijungimo klausimą ryšyje su gautomis iš skyrių šiuo reikalu anketomis.

Clevelando ir Waterburio skyriai anketų negrąžino, nežiūrint pakartotinų paraginimų.

Iš sąrašuose esančių bendro narių skaičiaus tik 44% anketas pristatė per savo Skyrių Valdybas arba betarpiškai Centro Valdybai. Iš gautų atsakymų pasisakė: 86% už susijungimą, 14% prieš susijungimą.

Atsakymų į anketas negauta 56% iš bendrojo narių skaičiaus. Į neatsakiusių skaičių įeina ir visi Clevelando ir Waterburio skyrių nariai. Tokiu būdu iš bendrojo Sąjungos sąrašuose esančių narių skaičiaus pasisakė 38% už susijungimą, t.y. dauguma narių nepasisakė už susijungimą, nes didelė dalis iš viso Sąjungos veikloje nedalyvauja. Tad liko neaišku kokios yra nuomonės šiuo svarbiu klausimu nariai, kurie į anketas neatsakė arba kurių anketų skyriai nepristatė Centro Valdybai.

Nežiūrint į tai, kad žymi dauguma aktingųjų narių, t.y. narių, kurie lanko susirinkimus ir sumoka nario mokestį, pasisakė už susijungimą, formaliai ir Sąjungos statutu pasirėmus Centro Valdyba ir šiuo kart negalėjo padaryti galutinio sprendimo šiuo svarbiu klausimu. Todėl Centro Valdyba nutarė:

1. L.S. "Ramovė" ir Am. Lietuvių Legijono susijungimo klausimą pateikti galutinai spręsti Sąjungos Skyrių Atstovų Suvažiavimui, kuris turės įvykti 1956 m. gegužės — birželio mėn.

2. Gauti iš skyrių naujus pilnus narių sąrašus.

3. Paraginti skyrių valdybas, kad jos, sudarant naujus narių sąrašus, iš jų išbrauktų tuos narius, kurie nėra užsimokėję nario mokesčio, taikant šiuo reikalu Sąjungos statuto 13 paragrafą.

Naujus narių sąrašus skyriai prisiunčia Centro Valdybai nevėliau 1956 m. balandžio 15 d., fiksuojant padėtį 1956 m. balandžio 1 dienai. Jeigu nuo 1956 m. balandžio 1 d. iki Skyrių Atstovų Suvažiavimo įvyktų narių pasikeitimai, tai skyrių atstovai, vykdami į suvažiavimą, narių pasikeitimo duomenis turi turėti su savim.

Skyrių Atst. Suvažiavimui šaukti bus laiku duoti atskiri nurodymai.

Informuojama, kad Centro Valdyba yra nusistačiusi iki Skyrių Atst. Suvažiavimo išgauti — išsirūpinti L.S. "Ramovė" charterį

P. Piechavičius
Centro Valdybos Pirm.
A. Rėklaitis Sekretorius

NAUJI LIETUVIŲ SĄJUNGOS "RAMOVĖ" SKYRIAI

Š. m. balandžio 24 d. Kanadoje įsisteigė L.S. "Ramovė" Niagaros skyrius. Skyriaus steigimo iniciatorius p. Juozas Vyšniauskas. Skyriaus valdybą sudaro: pirm. Vladas Eižinas, sekr. Steponas Šetkus, ižd. Juozas Alundaris, Kultūros Vadovas Juozas Vyšniauskas. Lapkričio 26 d. St. Catharine mieste skyrius numato surengti Lietuvos Kariuomenės minėjimą su įdomia ir įspūdinga programa. Skyriaus Valdyba savo veikloje rodo daug sumanumo ir deda daug pastangų sumanymams įvykdyti.

Š. m. liepos 30 d. Anglijoje įsisteigė L.S. "Ramovė" Manchesterio skyrius. Skyriaus steigimo iniciatorius p. Vladas Kupstys. Skyriaus valdybą sudaro: pirm. Vladas Kupstys, sekr. B. Klimas ir ižd. K. Murauskas. Skyriaus valdybos pirmųjų darbų plane buvo: a) Lietuvos Kariuomenės minėjimo surengimas Manchesteryje, kviečiant į talką ir kitas lietuvių organizacijas, b) surengimas pasilinksminimo — gegužinės, c) sušaukimas susirinkimo Manchesteryje ir apylinkėse gyvenančių lietuvių tikslu juos painformuoti apie L.S. "Ramovė" veikimą ir tiksla ir ta pačia proga verbuoti naujus narius. Skyriaus veikla planinga, darni.

A.R.

---

ir pakrikštytas 1954 m., šiemet paskirtas aktyvion tarnybon, prie savo dalinio prisijungs tik kitų metų pavasarį.

Moderniški lėktuvnesiai sustiprinti įvairaus tipo povandeniniais laivais bei jūros lėktuvais gali būti sutelkti toli nuo apgyventų vietų ir iš ten kaip judri pajėga gali smogti į bet kurią jautrią priešo vietą.

Kartais tokia plaukiojanti pajėga gali pasilikti Amerikos vienintelė kontroliuojama karinė priemonė vykdyti atkeršinimo veiksmus priešui, kuris pirmas pradės kara. Pats tokio moderniško laivyno buvimas atgrąsina priešą pradėti karą.

Tos pat klasės lėktuvnešis SARATOGA jau pakrikštytas; dar numatyta 4 pastatyti.

PRANCŪZIJA

Prancūzai turi daug rūpesčių ramindami arabų sukilimus Š. Afrikoj. Ten pasiųsta apie 350,000 kariuomenės. Teko pašaukti ir atsarginių, kurie pradėjo maistauti. Vienu atsitikimu 500 atsarginių atsisakė sėsti į sunkvežimius kelionei į Maroko. Kitu atsitikimu 400 aviatorių atsisakė pasikrauti traukinin, nes jis turėjo vykti Afrikon. Tik su policijos pagalba buvo atstatyta tvarka. Mažesnių atsitikimų buvo dar daugiau.

Prie tų maištų sukėlimo daug prisidėjo komunistai. Bendrai skaitoma, kad iš 100 karių vienas priklauso komunistų partijai ir 15 iš 100 kilę iš šeimų, kurios balsuoja už komunistus.

Kaltinimų tenka ir karininkams. Pav. Apygardos V-kas, generolas, maišto vietoje pasirodė tik jam pasibaigus. Kitam atsitikime atsarginių dalinio vadas atsarginiams leido pasivaišinti apylinkės kavinėse.

Bendrai prancūzai kariniais veiksmais Afrikoje yra nepatenkinti. Be to, daugelis atsarginių nepatenkinti jų šeimų aprūpinimu, kuris yra daug menkesnis, kaip amerikiečių.

Toki maištai sąjungininkų tarpe kelia susirūpinimo. Iškeliamas klausimas kiek galima pasitikėti prancūzų kariuomene, kuri turi sudaryti Europos gynimo nugarkaulį.

Amerikiečiai mano, jog tikros tarnybos karių moralė yra gera. O su atsarginiais prancūzai dažnai turi sunkumų. Atsarginiai noriai eina kautis, jei jie mato gyvą reikalą kautis ir į jį tiki.

JAPONIJA

Spalio 1 d. suėjo metai, kai Japonija vėl turi savo kariuomenę. Ta proga buvo atžymėta kariuomenės paradu Tokijoj; pražygiavo technikos, priešlėktuvinės artilerijos daliniai, 105 ir 155 mm patrankos, lengvi ir vidutiniai tankai.

Paradą priėmė ministeris pirmininkas,

J. L.

VLADAS MINGĖLA — MŪSŲ BENDRADARBIS

Šių metų pabaigoje senas "Kario" bendradarbis **Vladas Mingėla** mini dvejopas sukaktis: 50 metų amžiaus ir 30 metų, kai dirba mūsų spaudoje.

Kai daugelis mūsų spaudos darbininkų metė rašyti ir užsidarė vien fabrikų darbe, Vladas Mingėla, nors ir dirbdamas Detroito, Mich., fabrikuose, bet plunksnos iki pat šiol nemetė ir po sunkaus darbo suranda laiko ir energijos parašinėti mūsų spaudai. Ir šiandien randame jo rašinių "Karyje", "Drauge", "Darbininke", "Vienybėje" ir "Naujienose".

Vladas Mingėla gimė 1905 m. spalio 19 d. Snovsko miest. Ukrainoje. Mokslus ėjo jau Lietuvoje ir 1939 — 1940 m. yra studijavęs Vytauto Didžiojo Universitete Kaune ekonomiką ir Politinių ir Socialinių Mokslų Institute Kaune administracijos mokslus.

1926 m. lapkričio 5 d. buvo pašauktas į Lietuvos kariuomenę technikos pulkan, kitų metų rugsėjo 19 d. perkeltas į ryšių batalijoną, vėliau į Karo Technikos Inspekciją ir pagaliau į Karo Technikos Štabą. Į atsargą paleistas 1928 m. gegužės 19 d. Vėliau per 13 metų tarnavo kariuomenėje civiliniu tarnautoju. Buvo Karo Technikos bibliotekininku, o vėliau bibliotekos vedėju (nuo 1927.5.20. iki 1940.9.23.).

Prieš 30 metų pradėjęs rašinėti į mūsų perijodinę spauda, pirmiausia savo spaudos darbą pradėjo "Karyje". Ilgus metus buvo uolus "Kario" bendradarbis. Be "Kario", dar rašinėjo "Mūsų Žinyne", "Trimite", "Naujoje Romuvoje", "Skautų Aide" ir kt.

Vokietijoje, lietuvių stovyklose, rotatoriumi spausdintus leido savaitraštį "Tremtinių Balsą" (Nuernbergo stovykloje) ir "Žinių Biuletenį".

Vladas Mingėla atvyko į JAV 1947 m. balandžio 18 d. Amerikon atvykęs irgi įsijungė į lietuviškąją veiklą. Be spaudos, dalyvauja ir organizaciniame darbe. Pats su šeima atvykęs į Ameriką, padėjo apie 50 asmenų atvykti iš Vokietijos į Ameriką ir čia įsikurti.

Linkime savo uoliam bendradarbiui Vladui Mingėlai ilgiausių metų ir geriausios sėkmės darbe.

LAPKRIČIO 23-ČIOJI IR KARIŲ ORGANIZACIJOS ČIKAGOJE

Senieji lietuviai ateiviai, gyvendami laisvame krašte, nevaržomi sukūrė daug įvairių organizacijų, politinių, kultūrinių, profesinių ir kitokių. Naujieji ateiviai atvykę ne tik įsikūrė šiame krašte, bet tokių organizacijų skaičių net padvigubino.

Kadangi Čikaga yra viena iš skaitlingiausiai lietuvių gyvenamų vietų, tai ir lietuviškų organizacijų skaičiumi ji užima JAV pirmąją vietą. Visos tos organizacijos veikia, daugiau ar mažiau, pagal savo išgales, tačiau, kas svarbiausia, jos neleidžia užgesti lietuvybei.

Daugumoje tos organizacijos nepasižymi savitarpiu sugyvenimu. Tas greitai pastebima ir neigiamai atsiliepia ne tik pačiai organizacijai, bet ir plačiai visuomenei. Praeityje toks nesugyvenimas ryškiai buvo pastebimas ir tarp giminingų karinių organizacijų. Dėl visai nežinomų priežasčių tarp L. S. Ramovės ir L. K. Savanorių-Kūrėjų Sąjungos buvo pasireiškę tam tikro trynimosi. Tas trynimasis išryškėjo š.m. sausio mėnesio savanorių-kūrėjų Čikagos skyriaus metiniame visuotiniam susirinkime. Vienas Centro Valdybos pareigūnų išdrožė ramovėnų adresu nepalankią kalbą ir tiesiog primygtinai siūlė visiems savanoriams-kūrėjams, priklausantiems Ramovei, iš jos išstoti. Jis teigė, kad ramovėnai ne tik nesiskaito su savanoriais, negerbia jų vėliavos, bet neigia ir pačią Savanorių-Kūrėjų organizaciją.

Centro Valdybos nario iškelti duomenys iš dalies buvo teisingi. Tačiau, kad ramovėnai neigtų pačią Savanorių-Kūrėjų organizaciją, tas neatitinka tikrenybei. Bet kad ramovėnų tarpe yra žmonių, kurie nemėgo vieno kito asmens buvusioje Savanorių Sąjungos valdyboje, tai yra faktas. Kadangi šiuo metu tų žmonių, su kuriais buvo vedamas "šaltasis karas", jau ir gyvųjų tarpe nebėra, tai viskas savaime išsilygins. Susirinkime buvęs Ramovės Čikagos skyriaus pirmininkas nusakė buvusi nesugyvenimą tik kaip paprasta nesusipratimą ir pažadėjo savo kadencijos bėgyje draugiškumo ir sugyvenimo santykius įstatyti į normalias vėžes.

Ištesėdamas savo pažadą, Ramovės Čikagos skyriaus pirmininkas sušaukė š. m. spalio 1 d. visų giminingų karių organizacijų atstovų susirinkimą, kuriame dalyvavo Ramovės Čikagos skyriaus valdybos pirm. P. Dirkis, vice-pirm. J. Tapulionis, kultūros reik. ved. V. Abramikas, ižd. J. Petrulionis, sekr. A. Babišis, Savanorių-Kūrėjų Čikagos sk. pirm. J. Švedas, L. K. Birutės Drg. pirm. S. Oželienė ir Čikagos Šaulių Klubo pirm. Alf. Valatkaitis.

Susirinkimas aptarė svarbiausius bendradarbiavimo klausimus ir aktualų Lapkričio 23 dienos tradicinį metinį minėjimą. Praeityje tos dienos minėjimas paprastai, būdavo ruošiamas tik vienos Ramovės Čikagos skyriaus, o šiais metais susitarta, kad ta simbolingą dieną minės visos keturios organizacijos drauge: L. S. Ramovė, Savanorių-Kūrėjų Sąjunga, L. K. Birutės Drg. ir Čikagos Šaulių Klubas.

Susirinkimas praėjo draugiškoje ir nuotaikingoje dvasioje ir Lapkričio 23-čiosios minėjimas numatytas suruošti lapkričio 13 d. Lietuvių Auditorijoje.

Pamaldos numatytos šv. Jurgio bažnyčioje. Jas laikyti kviečiamas J. E. vyskupas V. Brizgys. Po oficialios dalies dar numatyta surengti ir meninę dalį su dainomis ir vaidinimais, kad minėjimas būtų įvairesnis. Dainas dainuoti kviečiamas Čikagos Vyrų Choras, vaidinti Šaulių Kuopa, aukas rinks Birutietės.

Kad tas garbingos dienos minėjimas būtų gyvas ,įdomus ir sėkmingas, propaganda lietuviškoje spaudoje pasižadėjo šaulys Alfonsas Valatkaitis.

Nors lietuviška visuomenė dabarties ir Lietuvos tragedijos yra prislėgta, bet vis tik turėtų tą garbingą ir reikšmingą Lapkričio 23 dieną prisiminti ir tinkamai ją paminėti, parodydama, jog ji nepamiršta savo sūnų, žuvusių kovose už laisvę ir moka juos atitinkamai pagerbti.

P. Dirkis

AUKOJO KARIUI:

1.	L.S. "Ramovė" Chicagos Skyrius	$58.67
2.	Rumša Zigmas	10.—
3.	Balzaras Petras	5.—
4.	Vėgelis J.	3.—
5.	Černius Jonas	2.—
6.	Virpša Stasys	2.—
7.	Andrašūnas Jonas	1.—
8.	Degutis J.	1.—
9.	Giedrys A.	1.—
10.	Račkaitis K.	1.—
11.	Ramanauskas A.	1.—
12.	Sederavičius V.	1.—
13.	Valantiejus Petras	1.—

KUPRINĖS pabiros

GERAS VAISTAS NUO NEMIGOS

Mano geras bičiulis Povilas mėgsta New Yorke nusipirkti pundą vilniškės "Tiesos" ir parsinešti namon. Tai pastebėjęs kartą jį paklausiau:

— Mieliausias Povil, argi turi kantrybės "Tiesas" perskaityti? Juk tokia nuobodi bolševikinė spauda.

— Nieko neišmanai, brangusis Simonai, — atkirto man Povilas. — Tai geriausias ir pigiausias vaistas nuo nemigos. Kai vakare ar naktį pabudęs negaliu ilgai užmigti, tuoj imu skaityti "Tiesą" ir kaip bematant greit užmiegu.

S.K.

AR NE TAS PATS?

— Jonai, ar pasiutai? — šaukia žmona. — Jau geri septintą degtinės stikliuką, o gydytojas tau leido išgerti tik po vieną per dieną.

— Nesibijok, žmonel, — atšauna vyras. — Gydytojo įsakymą griežtai vykdau. Argi tu matei per visą savaitę mane išgeriant nors po vieną stikliuką. Negėriau, taupiau šeštadieniui išgerti kartu su draugais. Ar ne tas pats? Iš karto išgerti savaitinę normą ar dalimis.

B-us

NĖRA KO VOGTI

Amerikiečiams ekskursuojant po Maskvą, vienas jų nustebęs klausia maskvietį, kodėl Maskvoje nematyti šunų.

— Mat, misteri, — atsako vienas maskvietis komunistas, — pas mus vagių nėra ir todėl nereikalingi šunes apsaugai.

O kitas maskvietis darbininkas tyliai į ausį amerikiečiui šnibžda:

— Misteri, kad jau nieko nebeliko ko nors pas mus vogti. Jau anksčiau viską išvogė komunistai, o nieko netekę, šunes mes patys išsikepę suvalgėme.

S.K.

ŠYPSOJOSI, KAD VIRVĖ NE JAM

Dar 1940—1941 m. vienoje Vilniaus miesto aikštėje buvo pastatytas paminklas Stalinui. Bet taip nevykęs buvo, kad pačios komunistų vadovybės buvo nutarta jį nugriauti, o pastatydinti kitą. Vieną dieną atvarė darbininkų Stalino statulai nugriauti. Darbininkai ėmėsi darbo su gera nuotaika, energija ir šypsena. Užnėrę virvę Stalinui ant kaklo, pradėjo su triukšmu statulą versti nuo pjedestalo. Tai pastebėjo enkavedistai ir sulaikė darbą. Prasidėjo tardymas. Enkavedistas klausia vieną darbininką:

— Ko tu šypsojaisi ir taip linksmai rėkavai, kada taip negarbingai vertėte Stalino statulą?

— Mat, draugas tardytojau, — teisinosi darbininkas. — Džiaugiaus, kad ne ant mano kaklo buvo užnerta virvė.

DIDELIS MIEGALIUS

— Jokūbai, kelk, kaimyno daržinė dega!

— Kaimynas tegul ir gesina. O man netrukdykite miego.

— Jokūbai, kelk, jau tavo daržinė užsidegė.

— Jau nebeužgesinsi, kad užsidegė. Kodėl anksčiau nepranešėte, kad gali užsidegti. Netrukdykite man miego ir dabar.

— Jokūbai, gali ir troba užsidegti.

— O tuomet, tai pažadinkit Dabar dar galiu nusnūsti.

— Jokūbai, kelk, jau ir troba užsidegė.

— O lubos dar nedega?

— Ne!

— Na, tai galiu dar valandėlę nusnūsti.

M.B.

RAMOVĖNAI REMIA VASARIO 16 GIMNAZIJĄ

Lietuvių Sąjungos Ramovė Centro Valdybos iniciatyva ir patvarkymu buvo pravestas Sąjungos Skyriuose piniginis vajus Vasario 16 Gimnazijos namams išpirkti. Veiklios Skyrių Valdybos ir aktingi nariai padėjo daug pastangų, kad vajus pavyktų. Surinko: Omahos Skyrius $249.00, Philadelphijos — $190.80, Chicagos — $183.00, Detroito — $92.00, New Jersey — $88.00, New Yorko — $33.50, Clevelando — $33.00, Rochesterio — $16.00 ir Los Angeles Seniūnijos Ign. Šešplaukis aukojo $2.00. Viso surinkta $887.80. Pinigai perduoti Chicagos BALFo Apskrities Valdybai, kad persiųstų gimnazijos Vadovybei. Be to, Sąjungos Bostono skyrius Vasario 16 d. proga tam pačiam tikslui surinko $100.00 ir pinigus betarpiai pasiuntė gimnazijos vadovybei. Tad viso vajaus metu surinkta ir gimnazijai pasiųsta $987.80. Tai gražus Ramovėnų įnašas lietuvių kultūros židiniui paremti tremtyje. Reikia pažymėti, kad Ramovėnai aktingai talkininkauja vietiniams LB skyriams, kai jie panašius vajus gimnazijai remti organizuoja.

A.R.

ATSIŲSTA PAMINĖTI

1. **P. Orintaitė "PASLĖPTA ŽAIZDA"** romanas (Jaunamartės Takas), II leidimas, viršelį piešė A. Šermukšnis, 178 pusl., kaina $2.00, išleido Nemunas, 729 W. 18 St., Chicago, Ill.

2. **J. Marcinkevičius "KRAŽIŲ SKERDYNĖS"** istorinis romanas, II leidimas, iliustracijos dail. K. Šimonio, I tomas. 324 pusl., kaina $3.00, Išleido Nemunas.

3. **Antanas Venys "GELEŽINIAI ŽIEDAI"** eilėraščiai, viršelį piešė V. Buzikas, 64 pusl., kaina $1.00, išleido Nemunas.

4. **Zenonas Ivinskis — ŠV. KAZIMIERAS,** nauja studija apie mūsų tautos šventąjį, parašyta pasinaudojant Vatikano archyvais. Gausiai iliustruota (77 iliustr.), 222 psl. teksto ir 72 psl. iliustracijų, viso 294 psl. Išleido Darbininkas, 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, New York. Kaina 3 dol.

5. **Tomas Žiūraitis, O. P., ŽODIS IR GYVENIMAS.** Dailininkas V. K. Jonynas. Skaitymai religinei — tautinei rimčiai, su prof. Dr. A. Maceinos pratartimi. Išleido VENTA, 1000 egz.

DĖMESIO!!!

ATIDARYMO PROGA VERTINGOS DOVANOS!

JUOZAS GRIBAUSKAS, VEDĖJAS

Ne vieną kartą tiek spaudoje, tiek per radiją, jums teko girdėti apie ŠV. ANTANO TAUPYMO SKOLINIMO BENDROVĘ, 1447 So. 49th Court, Ciceroje. Paįvairinti sausą kasdieniškumą, atliekant komerciškas operacijas, įstaigos vadovybei buvo kilusi mintis surengti, sakytum, pramogas-staigmenas, pakviečiant tai Kalėdų Senelį, tai Velykų Zuikutį. Daugelį kartų, įvairių švenčių metu, šioje įstaigoje buvo išdalinta dovanų. Netik vaikučiams, bet ir suaugusiems šios dovanos ir staigmenos sukėlė šiltą džiaugsmą, todėl visai nenuostabu, kad klijentų skaičius kas dieną augo ir tebeauga. Šios lietuviškos bendrovės patalpos pasidarė lyg ir perankštos, kurias reikėjo, kad ir nežymiai, praplėsti. Patenkinti klijentų reikalavimus dėl greitesnio patarnavimo, reikėjo pasamdyti daugiau tarnautojų. Persitvarkymas ir remonto darbai jau baigiami.

Įstaigos vadovybė jaučia pareigą pranešti savo klijentams apie tai, kas padaryta, todėl, pradedant š. m. lapkričio 1 ir baigiant lapkričio 30 d.d., skelbia GRAND OPENING — "didįjį atidarymą", kviesdama visus be išimties atsilankyti ir apžiūrėti naujai atremontuotas patalpas. Ištisą mėnesį, kiekvienas atsilankęs bus pavaišintas kava ir pyragaičiais, veltui gaus gražų 1956 metų kalendorių. Kurie padės į savo sąskaitą $50.00 ir daugiau ,arba atidarys naują sąskaitą su minėta suma, veltui gaus gražų, menišką termometrą, kuris be abejo taip reikalingas ir papuoš jūsų butą. Atidarę naują Christmas Club—Kalėdų sąskaitą, gaus dėžę kalėdinių atviručių. Kiekvienas vaikutis, atėjęs su vyresniaisiais, veltui gaus plastikinę dėžutę pinigams taupyti ir dar . . . saldainių!

Ištisą lapkričio mėnesį tęsis **Grand Opening,** todėl pasinaudokite proga veltui gauti dovanas, pabūti mūsų svečiais, įvertinti atliktus darbus, prie kurių jūs esate prisidėję, palaikydami lietuvišką bendrovę, įsteigtą 1922 metais jūsų pirmtakūnų.

Valdybą sudaro: Juozas Manstis—pirmininkas, Raymondas L. Eisinas—vicepirmininkas, Juozas F. Gribauskas—sekretorius, Matas Srubas—sekretoriaus padėjėjas, Adomas Bernadišius—kasininkas, Elena P. Rukuižienė—kasininko padėjėja.

Direktoriai: Adomas Bernadišius, Raymondas L. Eisinas, Juozas F. Gribauskas, Juozas Manstis, Adolfas Mondeika, Matas Srubas, Adomas Stulginskas, Aleksas Zakaras.

Įstaigos tarnautojos: Stefanija V. Bell, Ann Marie Bellisario, Lila Firtik, Elena Gedmintas, Irena Rakaitis, Nijolė Remeikis, Adelė G. Rockey, Selma Ščepavičius, Barbora Varpučinskas, Morta White.

Raštinės valandos kasdien nuo 9 ryto iki 5 vakaro. Pirmadieniais iki 8 vakaro, trečiadieniais uždara, šeštadieniais iki 1 po piet. Telefonai: TOwnhall 3-8131 ir TOwnhall 3-8132.

Kviečiame ir laukiame visų, durys svetingai atidarytos.

ŠV. ANTANO BENDROVĖS DIREKTORIAI

Geriausi Linkėjimai nuo

DISTRICT SAVINGS
and Loan Association
3430 S. HALSTED STREET
CHICAGO 8, ILLINOIS

CLiffside 4-0104
JUOZAS MOZERIS, Sekretorius

JONAS BUDRIKAS

Jaukus lietuviškas restoranas ir valgykla, biliardas ir stalo tenisas. Įvairūs gėrimai, šalti ir šilti užkandžiai. Tremtinių mėgstamiausia vieta. Erdvi salė įvairiems parengimams.

1442 SO. 49-TH CT., CICERO 50, ILL.
TEL. TOwnhall 3-9472

JURGIS REKEŠIUS
LIETUVIS LAIKRODININKAS
65-39 A Grand Ave., Maspeth 78, N. Y.
Tel. TWining 4-7327
Gerai atliekami taisymo darbai ir parduodami nauji laikrodžiai

DARBININKAS
VISŲ LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS!
Išeina du kartu per savaitę

Kaina metams	$6.00
Brooklyne	6.50
Užsienyje	6.50

680 BUSHWICK AVENUE,
BROOKLYN 21, N. Y.

CLEVELAND, OHIO
LIETUVIŲ RADIJO KLUBAS
savo savaitinę programą transliuoja kiekvieną penktadienį 7:30 iki 8:15 per WDOK, banga 1260.
Klubo pirmininkas ir bendrųjų reikalų vedėjas Juozas Stempužis, 1152 Dallas Rd., tel.: SW 1-2245
Programos vedėjas
Balys Auginas, 1359 E. 94 St.,
Tel.: CE 1-5904

NEPRIKLAUSOMA LIETUVA
Redaktorius — **Jonas Kardelis**
Leidėjas — **Kanados Lietuvių Centro Taryba**
Adresas:
7722 George St., Ville Lasalle,
Montreal, P. Q. CANADA
Kaina metams:
Kanadoj—5 dol., Amerikoj—5.50 dol.

LIETUVIŠKA ĮSTAIGA

ĮRENGIU TV ANTENAS,
taisau visų modelių
- RADIO,
- TELEVIZIJOS,
- ELEKTROS aparatus

BALYS BRAZDŽIONIS
4040 So. Francisco Ave.,
Chicago, Ill.
Tel.: LAfayette 3-7685

Kaina
2 LT a

"THE KEY TO GOOD FORTUNE"

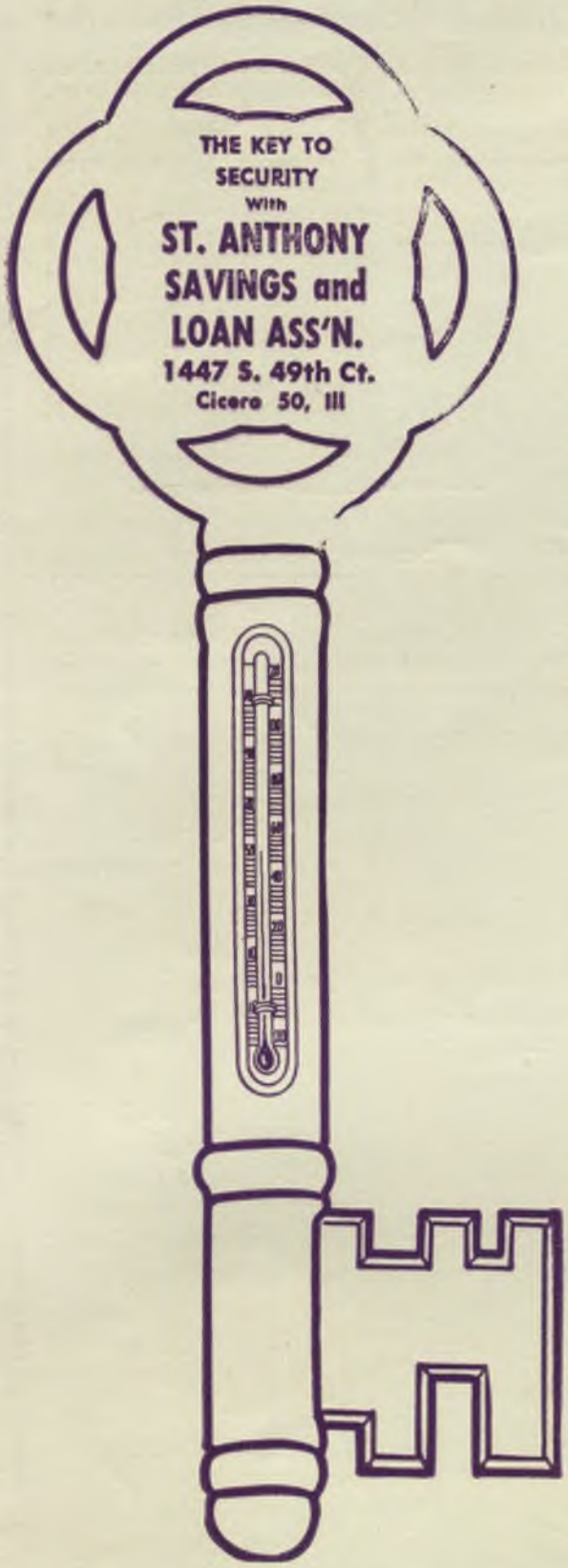

GRAND OPENING

KVIEČIAME VISUS BE IŠIMTIES ATSILANKYTI IR APŽIŪRĖTI NAUJAI ATREMONTUOTAS PATALPAS . . . PRADEDANT LAPKRIČIO 1-MA IR BAIGIANT LAPKRIČIO 30-TA DIENA.

KIEKVIENAS ATSILANKĘS BUS PAVAIŠINTAS KAVA IR PYRAGAIČIAIS, IR VELTUI GAUS 1956 METŲ KALENDORIŲ

VELTUI DOVANĖLĖS TAUPYTOJAMS

. . . KURIE PADĖS Į SAVO SĄSKAITĄ $50.00 IR DAUGIAU, ARBA ATIDARYS NAUJĄ SĄSKAITĄ SU MINĖTA SUMA, **VELTUI** GAUS GRAŽŲ, MENIŠKĄ TERMOMETRĄ!

. . . ATIDARĘ NAUJĄ "1956 CHRISTMAS CLUB"—KALĖDŲ SĄSKAITĄ, GAUS DĖŽĘ KALĖDINIŲ ATVIRUČIŲ!

KVIEČIAME IR LAUKIAME VISŲ

DURYS SVETINGAI ATIDARYTOS

St. Anthony Savings

AND LOAN ASSOCIATION

1447 So. 49th Court, Cicero, Illinois

Telefonai: TOwnhall 3-8131 ir 3-8132

JUOZAS GRIBAUSKAS, VEDĖJAS

TAUPYKITE ateičiai. Pasidėkite taupomus pinigus į CHICAGO SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION, kur kiekviena santaupa pilnai apdrausta iki $10,000.00 by an Agency of the United States Government.

KUR visada buvo ir yra išmokamas aukštas devidendas.

KUR pinigai buvo ir yra išmokami pagal pareikalavimą.

KUR tamsta gali atlikti visus savo ir savo šeimos finansinius reikalus.

KUR virš 30 metų patyrimas užtikrina visiems saugų ir teisingą patarnavimą.

Dėl paskolų geresnėm sąlygom, perkant arba statant namą, visada pasimatykite su mumis.

Mūsų turtas — 16.000.000

Chicago Savings & Loan Association

GRovehill 6-7575

6236 South Western Avenue, CHICAGO, ILL.

J. PAKEL — Prezidentas

Visko Užtektinai—Tuojau Pristatom

Baldus, šaldytuvus, pečius ,skalbiamas mašinas, lovas, matracus, kilimus, radio, televizijos setus, vaikučiams baldus.

Žemos kainos, lengvi išmokėjimai. Turime didelį pasirinkimą. Mes pagaminame baldus ir pagal jūsų užsakymą.

Roosevelt Furniture Co., Inc.

LIETUVIŲ KRAUTUVĖ

2310 W. ROOSEVELT RD., CHICAGO

Tel. SEeley 3-4711

Atdara pirmadienio ir ketvirtadeinio vak. iki 9:30

Atdara sekmadieniais nuo 11 iki 4:30 val. popiet.

GRAŽIAUSIA KALĖDŲ DOVANA

Besiartinančios šventės verčia iš anksto pagalvoti apie dovanas. Brangiausia dovana jaunuoliui yra tokia, kuri sutvirtins jo lietuviškumą, meilę savo tėvų kalbai, kraštui ir tautai.

Šiuo atveju žurnalas KARYS yra nepamainomas.

1956 metais KARYS eis didesnis ir dar puošnesnis. Išsirašydamas sau KARĮ nepamiršk lietuviškos jaunuomenės: moksleivių, studentų, tarnaujančių Dėdės Samo kariuomenėje ir likusių Vokietijoje. Jie visi dėkingi skaitys lietuvių patriotų žurnalą augdami Lietuvos kariais.

Metinė prenumerata $5.00, **kiekviena priedinė nauja prenumerata tik $3.00.**

Siunčiant pinigus, žymėti:

L. BILERIS, c/o KARYS,

680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y.